

STERKER WOLTERSUM

VERDUURZAMEN EN VERSTERKEN:

INFORMATIE, TIPS, GOEDE VOORBEELDEN EN INSPIRATIE VOOR BEWONERS VAN EEN BIJZONDER DORP

november 2025

Dit is een uitgave van Platform GLAS op initiatief van de Gemeente Groningen

Een fijn huis

in een dorp waar je wilt blijven

INHOUD

5

VOORWOORD

12

INTERVIEW

Sia Jansen

K. de Boerweg 21

20

INTERVIEW

Leo Dijkstra

Bouwerschapweg 60

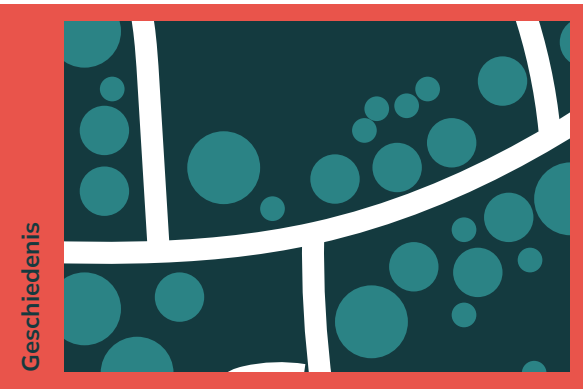

6

WOLTERSUM

Dorp

vol details

16

WOLTERSUM

Dorp

vol details

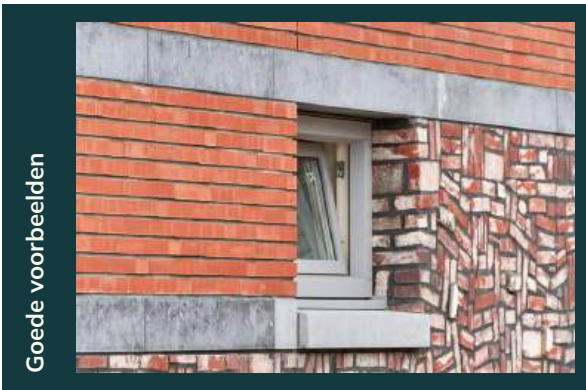

26

Wat komen

die architecten

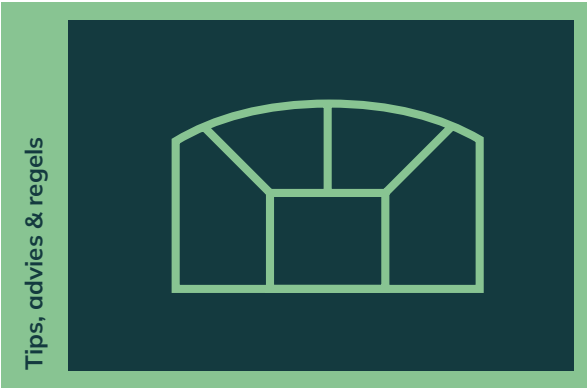
hier doen?

40

Verduurzamen en versterken:

hoe haal je er het meeste uit?

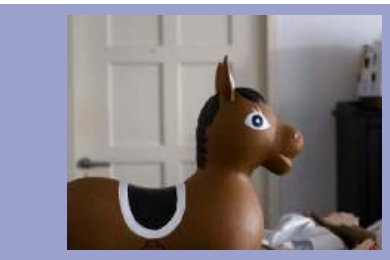

34

INTERVIEW

Stephan Steenwijk

Kerkpad 15

46

INTERVIEW

Taco Oldenburger

Kollerijweg 44

VOORWOORD

Woltersum is een echt Gronings dorp. Tegelijkertijd is het een uniek dorp, en anders dan andere Groningse dorpen. Gelegen aan het Eemskanaal en vroeger verbonden met de andere kant van het kanaal; die geschiedenis klinkt nog altijd door. En als je aan komt rijden op de door het landschap slingerende weg, zie je in de verte al de kerktoeren. Doordat geen huis in Woltersum hetzelfde is, is eigenlijk elk huis bijzonder. Ondanks de verschillen kun je duidelijk zien dat de woningen echt Woltersums zijn.

In het dorp tref je mensen die al hun hele leven in Woltersum wonen, maar ook mensen die hier korter geleden naartoe verhuisd zijn. Samen vormen ze het karakter van een gemeenschap die opvallend eigenzinnig en krachtig is. Ook dat maakt Woltersum speciaal. U maakt als bewoner deel uit van dit mooie dorp.

Net als veel andere dorpen in de provincie heeft Woltersum te maken met de gevolgen van de aardgaswinning. Bij sommige huizen zijn die duidelijk zichtbaar: een aantal is versterkt, andere zijn zelfs vervangen door een nieuwe woning. Ook zijn er huizen waar de bewoners tijdelijk vertrokken zijn, wachtend op hoe het verdergaat. Op weer andere adressen speelt een en ander zich vooral nog op papier af, waardoor mensen in de wachtstand zitten. Vaak gaat het dan om dingen die voor de buitenwereld niet zichtbaar zijn, maar op de mensen des te meer impact hebben. Bewoners raken verstrikt in regels en procedures en zien door de stapels papier soms geen toekomst meer op hun woonplek. De leefbaarheid staat onder druk, en daarom verdienen inwoners een lokale overheid die pal achter ze staat. Het is aan ons om naar onze inwoners te luisteren en ze waar mogelijk bij te staan. Het team Versterken en Vernieuwen, Stut en Steun en onze aardbevingscoaches spelen hierin een belangrijke rol.

De versterkingsoperatie vraagt om zorgvuldigheid en vakmanschap, bijvoorbeeld als het gaat om het behouden van de identiteit en het karakter van dorpen als Woltersum. Dat is waarom de gemeente Groningen in 2021 Dianne Maas-Flim als bouwmeester versterking heeft aangesteld. In die rol komt ze op voor u en de bewoners van andere dorpen. Met haar hulp willen we ervoor zorgen dat we

op een goede manier door het versterkingstraject komen. Want de versterking levert namelijk ook kansen op.

De gemeente wil u goed voorbereiden op wat komen gaat, en vooral ook laten zien dat u zelf een belangrijke stem hebt in wat er met uw woning gebeurt. Want ondanks alle bemoeienis van buitenaf: het is en blijft uw huis, ook als de versterking en verduurzaming straks achter de rug zijn. We merken dat het verbouwen en verduurzamen voor bewoners ingrijpend en ingewikkeld kan zijn. Wellicht geldt dit ook voor u.

Met dit magazine willen we nog maar eens laten zien hoe bijzonder Woltersum is. U vindt er naast inspiratie ook praktische tips over het versterken en verduurzamen van uw woning. We vertellen bijvoorbeeld hoe u uw huis met goede isolatie niet alleen comfortabeler, maar ook gezonder kunt maken. Ook laten we zien welke mogelijkheden en voordelen natuurlijke materialen bieden en leggen we uit waar u rekening mee moet houden als u gaat verbouwen, verduurzamen of een nieuw huis krijgt. Kortom: met dit magazine hopen we u op weg te helpen.

De versterking is en blijft een zwarte bladzijde in de geschiedenis van veel Groninger dorpen. Wij kunnen deze geschiedenis, hoe graag we ook zouden willen, niet veranderen. Tegelijkertijd kan het versterken en verduurzamen van woningen een kans bieden. Als we het goed doen, is Woltersum straks nog steeds Woltersum: een uniek dorp met karakter en veerkracht.

Inge Jongman
Wethouder Versterking en Herstel

WOLTERSUM

DORP VOL DETAILS

Elk huis in wierdedorp Woltersum is anders. Toch passen de verschillende woningen bij elkaar, en samen vormen ze een bijzonder geheel. Architect-adviseur Martijn Woldring van de gemeente Groningen neemt je mee op een wandeling door het dorp. Als je zo nu en dan even stilstaat, zie je de details die Woltersum bijzonder maken.

Woltersum ligt op een wierde die ontstond in de vroege Middeleeuwen, op de oeverwal van de rivier de Fivel. Van de rivier zelf zijn alleen nog resten over; het Lustigemaar is er één van. Ten oosten van de wierde ontstond in de 19de eeuw een dorpslint langs beide kanten van het Lustigemaar. Bij de aanleg van het Eemskanaal in 1876 ging een aantal gebouwen verloren. En in 1965 moesten opnieuw huizen worden gesloopt, toen het kanaal verbreed werd.

Al in de Middeleeuwen stond op de wierde een kerk. Een deel ervan werd in 1765 gesloopt. De middeleeuwse kloostermoppen, grote met de hand gevormde bakstenen, werden gebruikt

om de kerk opnieuw op te bouwen. Daardoor lijkt het gebouw veel ouder dan het eigenlijk is. In 1838 werd de toren afgebroken en aan de andere kant van de kerk weer opgebouwd. Door de geschiedenis heen is het kerkgebouw dus een halve slag gedraaid.

Ook de basisschool ligt op de wierde. Binnenkort verliest het gebouw zijn functie: er komt een nieuwe school. De oude school is een karakteristiek pand dat goed in het dorp past. Het is gemaakt van rode bakstenen en heeft een dak van zwarte, kleien dakpannen. In de muren van het voorste gedeelte zitten witgeschilderde, houten kozijnen, en het gebouw heeft een witte dakrand. De school heeft twee lagen – de begane

niet erg hoog. De uiterlijke kenmerken van de school zie je terug in bijna alle huizen in het dorp. 'Alles klikt in elkaar, qua maat, schaal en materiaal', vertelt architect Martijn Woldring. 'Daarom is, van alle dorpjes in dit gebied, Woltersum een van de mooiste verzamelingen pandjes bij elkaar.'

DE KUNST VAN KOZIJNEN

De Hoofdweg is zo'n straat vol typisch Woltersumse woningen. Alle kenmerken die net voorbij kwamen, kun je hier afvinken. Ook hier zie je rode bakstenen, zwarte dakpannen, witte kozijnen en witte dakranden. Zoals de meeste

authentieke woningen in Woltersum zijn de huizen aan de Hoofdweg bijna allemaal vrijstaand, en staan ze dicht op de weg. Dat zorgt ervoor dat de straat knus aanvoelt, een gevoel dat je door het hele dorp krijgt.

De dakranden van de oudere gebouwen in het dorp zijn smal en steken aan de zijkanten van het dak een beetje uit. Kozijnen zijn aan de bovenkant soms afgerond, erboven zit bijzonder metselwerk. Aan de onderkant lopen de kozijnen schuin af, zodat regenwater er gemakkelijk van afloopt. Omdat de houten kozijnen vrij fors zijn, liggen de ramen van de oudere huizen wat dieper

in de muur. Dit zorgt voor 'beweging' en maakt de gevels interessanter om naar te kijken dan wanneer de ramen verder naar voren zouden staan.

'Deze forse kozijnen worden tegenwoordig niet meer gemaakt', merkt Martijn op. Bij het versterken of verduurzamen van huizen worden houten kozijnen dan ook vaak vervangen door kunststof exemplaren. Die zijn meestal wit, net als de kozijnen in de traditionele Woltersumse huizen. Maar er is een belangrijk verschil. 'Hout is in detail vaak wat mooier', legt Martijn uit. Terwijl de oude, houten kozijnen een ronde bovenkant, schuine onderkant en rechte zijkanten hebben, zijn bij kunststof kozijnen vaak alle randen gelijk. Als je authentieke kozijnen door kunststof kozijnen vervangt, gaan daarmee veel details verloren. 'Maar van die details, net even zo'n boogje, wordt een huis zo rijk.' Onder de moderne kozijnen komt vaak ook een dorpel in de vorm van tegels of aluminium zetwerk, in plaats van de originele versies van baksteen of hout.

Ook de slanke, houten dakranden worden regelmatig onder handen genomen bij de verduurzaming. Vaak zie je dat ze worden vervangen door dikkere dakranden van kunststof. Die ogen veel logger dan de oude, dunne dakranden en passen daarom veel minder goed bij het karakter van het dorp. Bovendien zie je soms dat onder het kunststof mooi metselwerk verdwijnt. Gelukkig zijn er genoeg voorbeelden van hoe het op een goede manier kan. De gemeente kan je er als bewoner bij helpen, en kan je adviseren over een passende oplossing.

FIVELHUIZEN EN DWARSHUIZEN

Aan het kruispunt waar de Hoofdweg de K. de Boerweg snijdt, staat het dorpscafé. Ook langs de K. de Boerweg staan veel echt Woltersumse huizen. Ze hebben één laag met daarop een kap, zijn van rode baksteen en hebben witte dakranden en kozijnen, en rode of zwarte pannendaken. Hier liggen ook de overtuinen die typisch zijn

voor Woltersum. Martijn: 'Het zijn stukjes aan het water die eigenlijk nog bij de woningen horen.' Omdat de huizen dicht op de straat staan, is er vaak geen ruimte voor een voortuin direct aan het huis vast. In plaats daarvan hebben veel woningen een tuintje aan de overkant van de straat, zoals hier aan het Lustigemaar.

Verderop in de K. de Boerweg, op nummer 9, staat een bijzondere woning, ook typisch Woltersums: een Fivelhuis. Fivelhuizen zijn huizen met een hoekige uitbouw, als een erker. Van oudsher zitten in de muur parallel aan de straat geen ramen, maar in de twee schuine muren wel. De uitbouw zou bedoeld zijn om over het water uit te kunnen kijken – vandaar de naam Fivelhuis. De oudste Fivelhuisjes zijn helemaal gemaakt van baksteen. De jongere hebben vier pilasters op de hoeken, gemaakt van natuursteen. In Woltersum staan vier Fivelhuizen – naast dat op de K. de Boerweg 9 gaat het om de huizen op K. de Boerweg 22 en 43, en het dorpscafé; geen ander Gronings dorp heeft er zo veel. Ooit was er zelfs nog een vijfde, maar dat werd afgebroken bij de verbreding van het Eemskanaal.

Aan de K. de Boerweg, de Hoofdweg en de Kollerijweg vind je ook voorbeelden van een andere typisch Groningse woning: het dwarshuis. Net als het Fivelhuis is dit een woningtype met zijn eigen specifieke kenmerken. Groninger dwarshuizen liggen parallel aan de straat, met hun lange zijde langs de weg. Die lange zijde is ook de voorgevel: de voordeur zit in het midden. Links en rechts ervan zitten vaak evenveel

ramen, dat geeft dwarshuizen een symmetrische gevel. Op het dak zitten vaak twee schoorstenen, wat bijdraagt aan dat symmetrische beeld. Dit zie je bijvoorbeeld aan de Kollerijweg op nummer 16, 14, 10 en 6.

VERANDERENDE RUIMTE

De huizen aan K. de Boerweg vormen samen een lint van woningen aan het water. Ook aan de overkant van het water, aan de Kollerijweg, staat zo'n lint. Naar het noorden toe wordt de ruimte tussen deze woningen steeds wat groter, hier kijk je er en der tussen de gebouwen door over de landbouwgronden uit. Maar, vertelt Martijn, 'elk huis is een samenstelling van tijden'. Door aanbouwen, verbredingen en de toevoeging van schuren dreigt de ruimte tussen de huizen verloren te gaan – hier, maar ook in andere straten. 'Door de jaren heen slijbt het dorp dicht.' Woltersum verliest daarmee stilletjes aan zijn open karakter.

Ook de verduurzaming en versterking zetten druk op de ruimte tussen de huizen. Bij het isoleren moeten muren breder worden gemaakt, en ook bij nieuwbouw worden huizen met dikkere muren teruggebouwd. Hierdoor worden gebouwen soms breder, en groeien huizen naar elkaar toe. Martijn: 'Maar die kleine schaal, die kneuterigheid, geeft het dorp juist enorm veel charme.' Aan het noordelijke deel van de Kollerijweg staan veel huizen die naar achteren toe steeds breder worden. De overgangen van smal naar breder noem je krimpen, ook een typisch Gronings verschijnsel. Je ziet het veel bij grote boerderijen in de omgeving, maar

ook bij kleinere arbeidershuisjes zoals die in Woltersum: *krimpenhuisjes*. Veel huizen in het dorp hebben zogenaamde wolfsdaken: daken die aan de korte kanten zijn afgeschuind. Die schuine stukken noem je de wolfseinden. Ze zijn typisch voor plattelandswoningen en passen bij huizen die op de overgang tussen het dorp en het platteland staan. Krimpenhuisjes met wolfseinden vind je bijvoorbeeld aan de Kollerijweg 56 en de K. de Boerweg 10, 11 en 12. 'Dit zijn een soort miniboerderijtjes', zegt Martijn. 'Ze hebben dezelfde ingrediënten als echt grote boerderijen, maar zijn op een heel andere schaal gebouwd.'

De meeste woningen in Woltersum zijn dus vrij klein van formaat: bescheiden huisjes. Aan het zuidelijke deel van de Kollerijweg staat een aantal Groninger dwarshuizen met een iets statiger karakter. Ze zijn groter dan de arbeidershuisjes en krimpenhuizen en op de gevel zitten sierlijke elementen. Toch vallen ze niet uit de toon: ze hebben één laag met kap, rode bakstenen, zwarte of rode daken, en witte, houten dakranden en kozijnen. Daarmee passen ze in het dorp.

NIEUWBOUW MET AANDACHT

Haaks op de K. de Boerweg loopt de Bijbelgang. Hier staat een aantal nieuwere woningen, gebouwd in de jaren tachtig, met wolfskappen. Dit zijn boerderettes: kleine woningen met kenmerken van boerderijen. Normaal gesproken zie je zulke woningen niet midden in een dorp. Maar dankzij hun formaat, kleur en materiaal passen deze huizen hier vrij goed tussen de authentieke bebouwing.

De Bijbelgang loopt door in het Kerkpad dat – uiteraard – langs de kerk leidt, en uitkomt op de Bouwerschapweg die over de wierde loopt. Dit stukje weg vormt de scheiding tussen de westkant van het dorp en het platteland eromheen. Omdat de weg over de wierde loopt, en de wierde ten oosten ervan is afgegraven, heb je vanaf hier een mooi uitzicht over de landbouwgronden. 'Dit is echt een scherp einde van het dorp', merkt Martijn op. 'Daarachter ligt nog een stukje historie', vervolgt hij: begraafplaats Woltershof uit 1924, met een origineel opslagshuisje en de oorspronkelijke toegangslaan. Haaks op de Bouwerschapweg loopt de kromme Dobbestraat, een uitbreidingsbuurtje uit de jaren vijftig en zestig. Je vindt hier een boomgaard met

monumentale fruitbomen. Hier, naast de boomgaard, komt de nieuwe school. De Dobbestraat sluit weer aan op de Hoofdweg. Daar, op nummer 23, staat een bijzonder gebouw: een door een lokale aannemer gebouwde nieuwbouwwoning. Hij bouwde zijn oude huis, dat gesloopt moest worden, in authentieke stijl terug. Daarbij gebruikte hij de rode bakstenen die typisch zijn voor het dorp en legde hij zwarte, kleien pannen op het dak. Hij koos voor houten, afgeronde kozijnen, slanke, witte dakgoten en zinken regenpijpen. Ook bracht hij mooie details aan in het metselwerk. 'Hier is echt in geïnvesteerd, met aandacht en liefde', ziet Martijn. Het huis is een goed voorbeeld van hoe je bij een sloop-nieuwbouwsituatie te werkt kunt gaan met oog voor wat Woltersum bijzonder maakt.

‘WOLTERSUM IS EEN KLEIN DORP,

Sia Jansen
K. de Boerweg 21

MAAR DE KWALITEIT IS GROOT’

Toen Sia Jansen in Woltersum terechtkwam, wist ze meteen dat ze haar plek gevonden had. Na roerige jaren heeft ze nu in haar kleine huisje aan de K. de Boerweg de rust waar ze naar verlangde.

De K. de Boerweg is een bijzonder straatje. Het begint ter hoogte van het hoogholtje, een kleine houten brug over de Woltersumse Ee. Langs de weg staan arbeidershuisjes en grotere woningen – elk huis is anders. Tegenover nummer 21 staat Sia Jansen onder een appelboom bladeren te harken. De straat ligt tussen haar huis en dit stukje groen in, maar het is toch echt haar tuin. Een overtuin, om precies te zijn.

Sia woont sinds 2011 in Woltersum, in een kleine arbeiderswoning. Op de voorgevel hangt een groot beschilderd bord. Sia maakte het voor een straatfeest met een Mexicaans thema. ‘Mensen denken daarbij aan sombrero’s en tequila, maar ik dacht: ik maak die boze zonnegod.’ Ze trekt een eng gezicht. Een dorpsgenoot loopt langs, Sia groet hem en maakt een praatje. Dan gaan we naar binnen. Bij het openen van de voordeur klingelen belletjes. In de hal hangt een pasfoto van Sia uit de jaren tachtig, ze lacht naar de fotograaf. Overal zie je zelfgemaakte schilderijen, samen met alle planten kleuren ze het huis. Door de gang lopen we de keuken in.

Daar staat een zelfgemaakt bureautje met uitzicht op de achtertuin. Dit is waar Sia het liefst zit. Ook haar piano staat in de keuken. Misschien een gekke plek, maar toch de beste. ‘Hij staat hier niet in de zon, en ook niet bij de kachel. En hij staat niet in de weg. Wil je koffie?’

OP ZOEK NAAR EEN HUIS

Terwijl de waterkoker pruttelt, vertelt Sia hoe ze hier terechtkwam. Ze woonde rond het jaar 2000 in een Groningse stadswijk. Na een vervelende ervaring met een buurtgenoot was ze gedwongen te vertrekken. Even was ze dakloos, daarna kwam ze in een antikraakwoning in Harkstede terecht. Een fijne plek, maar door de aardbevingen en de slechte staat van het huis kon ze ook daar niet blijven. Woningcorporatie Lefier ging voor haar op zoek naar een huis. ‘Ik wilde per se niet in een rijtjeshuis,’ zegt Sia, ze kijkt er vies bij. ‘Ik wilde niet in een flat en ook niet meer in de stad.’ Toen Lefier met het huisje in Woltersum kwam, wist ze dat ze het moest doen. Het was eigenlijk wat te klein voor al haar spullen, dat wel. ‘En de tuin was betegeld. Maar ik dacht: ik heb al drie keer een tuin

aangelegd, een vierde keer kan ook wel. Daar kon ik gemakkelijk doorheen kijken. Ik voelde meteen: dit wordt mijn plek.’

Kort nadat Sia hier kwam wonen, moest heel Woltersum geëvacueerd worden. De dijk langs het Eemskanaal dreigde door te breken. Mensen, dieren – het hele dorp moest leeg. ‘Het water sijpelde echt door de dijk. Er kon niet gespuid worden bij Lauwersoog en de wind stond verkeerd. Alles zat tegen die dag.’ Sia was op dat moment bij haar vriend in Groningen. ‘s Ochtends vroeg belde haar moeder, die op tv zag wat er in Woltersum gebeurde. Sia moest zo snel mogelijk naar huis. Haar dochter, die op dat moment in Londen zat, hielp op afstand. En de politie schoot te hulp bij het evacueren van haar katten. ‘Het is net goed gekomen. Pure mazzel. Als de dijk was doorgebroken, was het van hier tot Zuidlaren ondergelopen. En dan was dit huis weggevaagd.’ De dreigende dijkdoorbraak was een gekke start voor Sia op haar nieuwe plek. ‘Maar het was ook bijzonder. Ik leerde op dat moment het noaberschap van dit dorp kennen. Hoe mensen met elkaar omgingen en elkaar hielpen.’

GEEN AUTO, WEL EEN APPELBOOM

Sia’s huis is gebouwd rond 1860. Door de jaren heen is het flink vertimmerd.

Het deel aan de achterkant, waar haar slaapkamer zit, is pas veel later toegevoegd. Wat maakt dat ze zich hier thuis voelt? Ze denkt even na. ‘Dat het huis eigenlijk precies mijn maat is.’ Ze grinnikt. ‘Ik ben 1 meter 60. Alleen om de ramen te kunnen bedienen heb ik een stok of een trapje nodig. En het is gelijkvloers, dat is fijn.’ Sia maakt graag een praatje met dorpsgenoten. ‘Als ik de voordeur open, en even in de tuin bezig ga, heb ik gelijk contact. Dat gaat vanuit dit huis heel makkelijk. En als ik er een keer geen zin in heb, laat ik de deur dicht.’ Een auto heeft ze niet, en ze zag het ook niet zitten dat een ander zijn auto voor haar deur neer zou zetten. Daarom plantte ze de appelboom tegenover haar huis. ‘Ik geniet ervan als andere mensen van mijn boom genieten. Soms lopen ze hier speciaal langs met hun kinderen. Het is maar een simpel tuintje: behalve die boom doet de rest het niet zo goed.’ Tuinieren doet ze op gevoel, op een natuurlijke manier.

In huis is de slaapkamer voor Sia een belangrijke ruimte. ‘Hij is maar klein, maar ik ben er graag. Ik kan er genieten van de achtertuin.’ Vanuit de slaapkamer lopen we de tuin in. Er staat een wormenstal, in de heg kwetteren mussen. Sia legde een vijver met een

fonteinje aan. Ze wijst: ‘Kijk, dit is mijn vogelstrandje.’ De helft van de schuur in haar achtertuin wisselde ze in voor een veranda, met toestemming van Lefier. ‘De schuur was best groot, en door de vijver bleef er weinig ruimte over om buiten te zitten.’ Nu zit ze op de veranda lekker beschut. Ze kan er net een stukje van de molen zien. ‘De tuin is klein, maar kost wel veel werk. Ik vind het heerlijk om hier bezig te zijn. Kijk! Daar zit een kikker. Er wonen er hier wel zeven, in verschillende maten.’ Ze is even stil, en luistert. ‘Op dit moment hoor ik toevallig nergens een machine. Misschien omdat het lunchtijd is. Het dorp is een bouwput, je hoort altijd wel ergens gedreun of gezoem.’ Rechts van het huis zit een smalle gang. Hij wordt afgesloten door een klein metalen hek. Haar overbuurman maakte het van het onderstel van een grote wastafel. Onder een afdakje in het steegje ligt stookhout. Ernaast staat een oud kinderfietsje, ooit van haar dochter geweest. ‘Ik zoek er nog steeds een goeie plaats voor.’

Het huis van haar burens aan de andere kant staat al een tijd leeg. Er staan bouwhekken omheen. Aan de ramen zie je dat het vroeger een tolwachterswoning was. ‘Dit is een van de trieste verhalen van het dorp’, zegt Sia. ‘Van binnen is het huis al helemaal

leeg geschraapt. Maar de fundering bleek ook niet goed meer. Het staat nu al anderhalf jaar te wachten. Op wie of wat precies, dat weet je nooit.’ Haar burens ziet ze nauwelijks nog, die wonen nu al een poos in een tijdelijke woning. ‘Dat vind ik wel vervelend. En ik kan wel janken om hoe het huis erbij staat.’

VERSTERKINGSSTRESS

Ook de fundering van haar eigen woning werd een tijdje geleden onderzocht, vertelt Sia als we weer binnen zijn. Tot haar opluchting was die in orde. ‘Anders zouden ze mijn halve tuin weer moeten opengraven.’ Ze heeft te doen met mensen waarvan het huis verbouwd of zelfs gesloopt wordt. ‘Sommigen krijgen veel voor hun kiezen. De stress die het oplevert, daar worden mensen ziek van. Het is een blok van spanning.’ Soms ziet ze dorpsgenoten met hun ziel onder de arm over de dijk lopen. ‘Ik vind het knap dat we niet met z’n allen in een put zijn gevallen. Dat zit ‘m volgens mij in het karakter van mensen in een dorp als dit. Je poot stijf houden en je er niet onder laten lullen.’ Volgend jaar wordt het dak van haar huis versterkt. Ze hoeft daarvoor zelf niet weg. Tenminste – daar gaat ze van uit. ‘Als ze er wel over beginnen, word ik hysterisch. Ik wil mijn huis niet uit. Ik heb genoeg ellende gehad.’ Ze leest ondertussen alle informatie over de versterking die ze door de brievenbus krijgt. ‘Maar er zijn misschien wel te veel organisaties bij betrokken.’ Ze pakt een folder van een inloopmarkt, er staan wel twintig namen van organisaties en instanties op. ‘Ik weet echt niet met welke vraag ik waarheen moet.’

‘Dit huis is perfect op

maat. Het is voor mij

gemaakt, alleen wist

niemand dat’

DORP VOL KWALITEIT

In het dorp hebben behoorlijk wat mensen een connectie met dit huis, vertelt Sia. ‘Ze kennen iemand die hier woonde, of hebben geholpen met verbouwingen.’ Zelf is ze geïnteresseerd in de geschiedenis van Woltersum, ze heeft er van alles over verzameld. Dat dit magazine nu gemaakt wordt, vindt ze leuk. ‘Het is altijd goed als het dorp weer even in beeld komt. Het is maar klein, en het zal niet snel veel groter worden. Maar de kwaliteit is wel groot. Ik wens het iedereen toe om zo te kunnen wonen.’ Belangrijk voor het dorp is dat er nog altijd een school is. Er komt zelfs een fonkelnieuw gebouw. Sia is sponsor van de schoolbus en voelt zich betrokken bij de school – ook al heeft ze er nooit een kind of kleinkind op gehad. ‘Ik moet er niet aan denken dat hier geen schoolje meer zou zijn. Dan wordt het een grijze, saaie, ouwe bedoening. Maar sinds ik hier woon zijn er aardig wat Woltersumers geboren. Dus in die zin wordt het dorp weer steeds meer Woltersums.’

Sia kreeg tot twee keer toe kanker. Net als de stress die ze van haar gedwongen verhuizingen kreeg, hakte dat erin. Ondanks de lastige jaren die ze achter de rug heeft, voelt ze zich nu meer dan ooit op haar plek in haar huisje in Woltersum. En voorlopig vertrekt ze niet. En dat terwijl ze nooit echt bedacht had om op het platteland te gaan wonen. ‘Maar het was wel een soort droomwens. Die kwam uit. Intussen ben ik hier aardig ingeburgerd, en voel ik me hier volledig thuis. Dit huis is perfect op maat.’ Lachend: ‘Het is voor mij gemaakt, alleen wist niemand dat.’

BEWONERSBEGELEIDER ERNA SPLINT WERKT
NAMENS NCG AAN EEN STERKER WOLTERSUM

‘IN ONS TEAM STAAT DE
EIGENAAR VOOROP: HET IS
HUN HUIS, NIET ONS HUIS’

Bewoners van het aardbevingsgebied zijn regelmatig kritisch op Nationaal Coördinator Groningen (NCG) als organisatie. Positievare geluiden hoor je als het om de bewonersbegeleiders gaat, de mensen die eigenaren bijstaan tijdens de versterking van hun huis. Erna Splint werkt voor NCG als bewonersbegeleider in Woltersum. Hoe ervaart zij de versterkingsopgave? En wat kan ze vanuit haar rol betekenen voor bewoners?

Binnen NCG werken zo’n 110 bewonersbegeleiders. Gedurende het versterkingstraject zijn zij het aanspreekpunt voor bewoners. Die kunnen bij hen terecht voor bijna alles: van technische tot juridische vragen, maar ook voor meer persoonlijke kwesties. Elk adres heeft zijn eigen projectteam, dat bestaat uit een bewonersbegeleider en een projectleider, met op de achtergrond ondersteunende mensen.

Erna Splint startte in 2023 als bewonersbegeleider. De rol trok haar vooral omdat ze met mensen kan werken, iets dat ze al haar hele loopbaan doet.

Tijdens een stoomcursus kreeg ze alles te weten over de versterkingsopgave, maar ook over de korte maar turbulente geschiedenis van NCG. Als een van vijf bewonersbegeleiders werd ze onderdeel van het team dat in Woltersum werkt. Haar eerste indruk daar was positief: ‘Een leuk, vriendelijk en levendig dorp met een actief verenigingsleven. En een hechte gemeenschap. Mensen ontmoeten elkaar in het dorpshuis, maar ook in de kroeg. Dat vind ik mooi om te zien. En ze kijken echt naar elkaar om, meer dan in een grote stad.’

VERSCHILLENDE ADRESSEN, VERSCHILLENDE OPGAVEN
In een klein dorp als Woltersum kan de versterking niet op elk adres tegelijkertijd plaatsvinden. Dat zou een te grote impact hebben en de verkeerssituatie in de smalle straten onnodig ingewikkeld maken. De gemeente Groningen geeft NCG daarom opdracht om een specifieke volgorde aan te houden. Steeds wordt aan een bepaalde hoeveelheid huizen tegelijk gewerkt. De vijf bewonersbegeleiders in Woltersum krijgen elk een aantal adressen met opgaven van verschillende zwaarte. ‘Je hebt huizen die veilig zijn, waar geen versterking nodig is’, legt Erna uit. ‘Maar ook adressen waar een kleine of een grotere versterking moet plaatsvinden.’ Zelf begeleidt ze een stuk of tien adressen waar op dit moment veel werk is. Bij een aantal daarvan is NCG bezig met het voorbereiden van de versterking en met de planvorming. Op andere adressen zijn de werkzaamheden al begonnen. En dan zijn er nog adressen waar bekend is dat er versterkt moet worden, maar het precieze ontwerp hiervoor nog niet gemaakt is.

‘Als bewonersbegeleider moet je goed luisteren en doorvragen. En als je het antwoord niet krijgt, moet je ernaar op zoek gaan’

Erna heeft veel contact met haar collega-bewonersbegeleiders in Woltersum. De vijf overleggen regelmatig en delen hun ervaringen. ‘Iedereen uit ons team weet globaal wat er in het hele dorp speelt. En zeker op de adressen waar we actief aan het overleggen of aan het werk zijn. Stel dat een collega uitvalt, dan kan ik zo inspringen. We weten alles van elkaar. De lijnen zijn heel kort en iedereen is bereid elkaar te helpen.’

DUIDELIJKHEID SCHEPPEN
NCG bestaat intussen tien jaar, en is in korte tijd enorm gegroeid. Er werken mensen met allerlei achtergronden. Zo is een groot deel van de bewonersbegeleiders afkomstig uit de zorg. Niet iedereen kan zomaar aan de slag in deze functie, benadrukt Erna. ‘We zoeken mensen die echt in die rol passen, die empathisch vermogen hebben. Het is belangrijk dat je goed luistert en doorvraagt. En als je het antwoord niet krijgt, je ernaar op zoek gaat. Op die manier sta je mensen bij op het moment dat ze dat nodig hebben.’ Zelf probeert ze er vooral voor te zorgen dat het voor bewoners duidelijk is waarom dingen zijn zoals ze zijn. ‘Ik leg alles uit en vind het belangrijk dat mensen begrijpen wat er gebeurt.’ Als eigenaren een vraag bij haar neerleggen, krijgen ze niet altijd direct antwoord. ‘Soms ben ik afhankelijk van wel zes verschillende partijen. Krijg die maar eens allemaal op hetzelfde moment aan tafel: dat valt niet mee. Als het na een week nog niet gelukt is, laat ik mensen weten dat ik ermee bezig ben. Ik vergeet ze niet. Dat is wat in ons team voorop staat: de eigenaar. Het is hun huis, niet ons huis.’ Voor bewoners is ze altijd bereikbaar. ‘En op veel adressen heb ik vaste contactmomenten en afspraken. Daar mag niks doorheen.’

Als Erna zichzelf komt introduceren, wordt ze meestal vriendelijk ontvangen. Maar ze merkt soms ook dat bewoners minder enthousiast reageren. ‘Mensen zitten in een ontzettend langdurig proces. Het kan zomaar zijn dat ik de vierde of de vijfde bewonersbegeleider ben die aan tafel komt. Soms is er sprake van wat wantrouwen, en dat kan ik ze niet kwalijk nemen.’ De manier waarop zij zich opstelt, maakt daarin veel uit, weet ze. ‘Voor eigenaren is het hún huis,

hún leven. Ik probeer altijd eerlijk en transparant te zijn. En te zorgen dat er in elk geval open wordt gecommuniceerd, en ik zo veel mogelijk duidelijkheid schep. Als het slecht nieuws is, wind ik er geen doekjes om. Dat hoort ook bij open en transparant zijn.’ Hoewel ze genoeg empathie heeft, blijft Erna ook zakelijk. ‘Een vriendelijke zakelijkheid’, noemt ze het zelf. Die houding is cruciaal in het uitvoeren van haar werk.

Hoewel er natuurlijk ook lastige momenten zijn, heeft Erna vooral fijne gesprekken met bewoners. Ze merkt daarbij een verandering in hun houding. ‘Mensen zien dat we met een hecht en stabiel team voor Woltersum werken. Sinds ik er ben zijn we met dezelfde mensen. Er is geen wisseling geweest – alleen voor een zwangerschapsverlof kwam er vervanging. Je merkt dat dat rust brengt.’ Twee keer per week zitten mensen van NCG, het IMG en de gemeente in het dorps huis, daar kunnen bewoners binnenlopen. Op sommige dagen komen er veel, op andere dagen komt er niemand. ‘Maar we zijn er altijd.’

VERANDERINGEN EN DILEMMA’S

Waar in bepaalde dorpen hele straten of blokken tegelijkertijd versterkt of vernieuwd worden, is in Woltersum bijna

elk adres een losstaand project. Het zijn vrijwel allemaal vrijstaande woningen. ‘En ook huizen die er vaak al heel lang staan’, voegt Erna toe. ‘Elk huis heeft zijn eigen geschiedenis, en er is in de loop der tijd vaak ook al het nodige aan gedaan. Dat maakt elk adres uniek.’ Regelmatig praat ze met bewoners over wat zij bijzonder en belangrijk aan hun woning vinden. ‘Want vooropstaat dat het ook in de toekomst hun huis en hun thuis blijft. Zeker bij grote versterkingen is dat soms heel ingewikkeld. Het zijn grote veranderingen. Maar als mensen veel waarde hechten aan een bepaald element, gaan we ons best doen om het te behouden.’ Er zijn ook bewoners die helemaal geen speciaal gevoel bij hun huis hebben. ‘Die zeggen: gooi maar plat. Begin maar opnieuw.’ Soms komen eigenaren voor het dilemma ‘versterken of slopen’ te staan, en twijfelen ze enorm over wat de beste keuze is. Ook Erna heeft zulke gevallen al voorbij zien komen. ‘Het is voor hen heel ingewikkeld. NCG kijkt naar de herbouw waarde: wat kost het om het terug te bouwen en wat kost het om een gebouw te versterken en te laten voldoen aan de veiligheidseisen? Uiteindelijk is dat onze opdracht: de veiligheid. Als blijkt dat versterken veel duurder is dan herbouwen, en

eigenaren staan open voor herbouw, dan kijken we of dat mogelijk is.’

‘Een versterking heeft veel impact en is heel heftig, maar ik hoop dat het mensen hun leven niet beheerst’

Bij bewoners die dat willen, wordt sinds 2023 verduurzaming meegenomen als koppelkans: maatregel 28 van Nij Begun. Ook in de dorpsvisie die de gemeente met Woltersum maakte, kwam die wens al naar voren. NCG kan nu bij grote versterkingen huizen ook verduurzamen, ventileren en isoleren. ‘Doordat we die ingrepen kunnen meenemen, kunnen mensen op kosten van ons een enorme slag maken met hun woning.’ Ook voor kleinere versterkingen is die mogelijkheid er sinds het voorjaar van 2025: maatregel 29 van Nij Begun. Daarbij gelden wel bepaalde voorwaarden. Naast verduurzaming zijn er meer koppelkansen. Het gaat om een kleine of grotere ingreep aan een huis die geen onderdeel is van de versterking, maar wel tijdens de versterking kan worden gedaan. Wanneer Erna met bewoners in gesprek gaat, vraagt ze altijd of die nog wensen hebben. ‘Als ze bijvoorbeeld een nieuwe dakkapel of een andere kamerindeling willen, en het kan, dan zorgen we dat het op hetzelfde moment wordt uitgevoerd. Soms moeten bij een versterking alle binnenmuren weggehaald worden, dat biedt de kans om het anders te doen.’ Eigenaren betalen zo’n ingreep zelf, maar het koppelen aan de versterking scheelt ze geld. ‘De bouwplaatsinrichting, bijvoorbeeld, hebben wij al betaald. Maar je hoeft ook maar één keer te timmeren, hebt maar één keer last van stof en lawaai.

Mensen vinden die mogelijkheid fijn, en er wordt ook gebruik van gemaakt.’

KWALITEIT VOOR SNELHEID

Dagelijks krijgt Erna te maken met ingewikkelde kwesties. ‘Een versterking heeft veel impact en is heel heftig, maar ik hoop dat het het leven van mensen niet beheerst. Dat ze wel doorgaan. Tegelijkertijd is dat niet altijd mogelijk. Het is je huis en ook je thuis dat soms ingrijpend veranderd wordt.’ Hoewel de trajecten geregeld lang en ingewikkeld zijn, levert de versterking in Woltersum ook positieve verhalen op. Erna ziet dan blije bewoners, die verder kunnen. ‘Tegelijkertijd is dat weer ingewikkeld voor degenen bij wie het nog niet is afgerond. Het gaat niet altijd zo snel als mensen zouden willen. Wij zetten kwaliteit altijd voor snelheid, want onze opdracht is het onderzoeken en versterken van gebouwen in het aardbevingsgebied in Groningen, zodat bewoners veilig kunnen wonen, werken en naar school kunnen gaan. Dat is ingewikkeld, het schuurt soms heel erg met het gevoel van mensen dat het niet snel genoeg gaat.’

Toen ze twee jaar geleden begon, kende Erna het dorp waar ze ging werken nog niet. Inmiddels is dat veranderd. Ze ziet de kracht en de kwaliteit, en kent de mensen. Is er iets dat ze Woltersum zou willen meegeven? Ze knikt. ‘Blijf naar elkaar omkijken, en voor elkaar zorgen. Samen maak je je leefomgeving. En: NCG is tijdelijk, Woltersum is blijvend. We doen ons best om het voor iedereen goed af te ronden. En ook al voelt het misschien niet altijd zo: we zetten de bewoner echt voorop.’

‘ALS DEZE BOERDERIJ GEEN MONUMENT WAS GEWORDEN,

Leo Dijkstra
Bouwerschapweg 60

HAD HIJ ER NU NIET MEER GESTAAN’

Leo Dijkstra en Anneke Oostra kochten bijna twintig jaar geleden een herenboerderij net buiten Woltersum. Het renoveren ervan viel al snel samen met de versterking. Na een lang en soms ingewikkeld traject is de boerderij inmiddels klaar voor de volgende honderd jaar.

Het swingende nummer The Lion Sleeps Tonight klinkt door de monumentale gangen van de herenboerderij aan de Bouwerschapweg. ‘A goeie!’, roept een bouwvakker in het Fries boven de muziek uit. Zijn overall zit onder het stof, op zijn gezicht staat een grote grijns. De tegelzetters werken ondertussen rustig door. Ze komen uit Roemenië en we verstaan elkaar niet, dus knikken we elkaar vriendelijk toe. Ook Leo Dijkstra lijkt de muziek niet echt te horen. Enthousiast wijst hij naar de pas geverfde muur. ‘De muren wilden we eigenlijk een andere kleur geven dan de deuren. Maar de afdeling Erfgoed van de gemeente Groningen kwam na historisch onderzoek met dit advies. Door de muren en de deuren in dezelfde kleur te verven, benadruk je de hoogte. Achter hardboardplaten bleek het plafond met die mooie ornamenten verscholen te zitten.’

De boerderij waar Leo sinds 2007 met zijn partner Anneke Oostra en

hun inmiddels volwassen kinderen wonen, werd versterkt. In december 2024, twee weken eerder dan gepland, rondde aannemer Dijkstra Draisma de werkzaamheden af. Tot die tijd woonde het gezin in twee chalets die ze zelf op het erf lieten plaatsen. Het was het wachten absoluut waard, blikt Leo terug. De woning ging van label Z naar een comfortabel woonklimaat.

EXPERIMENT

In 2017 sloten Leo en Anneke zich aan bij het initiatief Heft in eigen hand. Dit experiment was bedoeld voor bewoners die al plannen hadden om te verbouwen, maar ook te maken kregen met aardbevingsschade. Zij werden met voorrang behandeld. De verbouwing werd gekoppeld aan de versterkingswerkzaamheden: een ‘koppelkans’. De voorwaarde was dat je als bewoner de verbouwing en versterking zelf regelde. ‘Je moet er echt strak bovenop zitten, daar kwamen we wel achter. Als je dat

niet doet, komt het niet goed.’ Vanaf 1990 woonde het stel in het witte huisje schuin tegenover de Groninger herenboerderij. Ze komen beiden van het Friese platteland en verhuisden voor hun studie naar de stad Groningen. Daar werden ze op een gegeven moment ‘gillend gek’. Ze hadden meer rust en ruimte nodig. Die vonden ze in het huisje aan de rand van Woltersum, dat toen nog een bouwval was. Hier werden hun kinderen geboren. Ze bleven klussen tot de boerderij aan de overkant op hun pad kwam. ‘We waren toen eindelijk klaar met de renovatie van het huisje,’ blikt Leo terug, ‘de nieuwe badkamer zat er net in. Maar ik geloof niet dat we nog in dat nieuwe bad hebben gezeten.’

ZICHTBARE GESCHIEDENIS

De boerderij werd al die tijd gepacht door een veeboer. Van hem huurden Leo en Anneke een weiland voor hun ‘uit de hand gelopen paardenhobby’. Toen de boer stopte, vroeg Leo aan de nieuwe eigenaar van de boerderij of ze het perceel dat ze huurden, konden kopen. ‘Helaas, zei hij, dat is al verkocht. Maar ik heb wel iets anders voor je: de boerderij met een paar hectare grond erbij.’

Leo is landschapshistoricus. Als hij naar de oude boerderij kijkt, ziet hij geschiedenis. De herenboerderij is typerend voor deze streek. In andere delen van Groningen, Drenthe of Friesland vind je dit type bouw niet. De rijkdom van de vroegere graanboeren zie je volgens hem terug in de architectuur en in de tuin, in de uitstraling. Hij en Anneke dachten nog één keer aan dat nieuwe bad en kochten toen het karakteristieke pand. Leo wijst over de uitgestrekte landerijen. ‘Voordat deze boerderij werd gebouwd, stond er een andere. Die stond veel verder naar achteren, het land in. Het

land dat erbij hoorde, liep door tot Harkstede. Je kunt het nog zien op oude hoogtekarten. Waar de boerderij eerst stond, zie je een verhoging van het landschap.’ Nadat in 1876 het Eemskanaal gegraven was, kwam de ruilverkaveling op gang. Het kanaal splitste namelijk stukken grond. Voor de rijke graanboer die op deze plek woonde, was de grond aan de andere kant van het kanaal niet meer interessant. Zijn boerderij werd gesloopt, om iets noordelijker een nieuwe te bouwen: de boerderij die nu van Leo en Anneke is.

BESCHERMDE STATUS

Toen Leo en Anneke het huis kochten, was het nog niet aangewezen als monument. ‘Na de grote aardbeving in Huizinge wist ik al wat er ging gebeuren. Er werd al aardig wat gesloopt, en als deze boerderij versterkt zou moeten worden, zou-ie er ook af gaan. De waarde is namelijk lager dan de versterkingskosten.’ Leo zag al voor zich hoe in plaats van de boerderij een cataloguswoning zou komen: een kant-en-klaar standaardhuis. ‘Ik wilde daarom dat het een monument werd, dan is het beter beschermd.’ De gemeente Ten Boer had alleen nog nooit een monument aangewezen. Leo en Anneke besloten de wethouder te vragen een uitzondering te maken. Dat gebeurde. En dat niet alleen, de gemeente maakte ook een lijst van alle andere mogelijke monumenten. Eigenaren konden zelf aangeven of ze wilden dat hun pand een monument werd. ‘Wij waren blij dat het ons uiteindelijk lukte, anders had de boerderij er niet meer gestaan. Dat had ik echt verschrikkelijk gevonden. We hebben hem juist gekocht om zijn uitstraling en wat hij vertelt over het landschap, over het ontstaan ervan.’

LANGE ADEM

Nadat Leo en Anneke het witte huisje hadden opgeknapt, was de oude herenboerderij aan de beurt. Er was jarenlang niet veel aan onderhoud gedaan. Van de tuin maakten ze weer de oude slingertuin die het ooit was. Dat deden ze met behulp van oude tekeningen en een oud-bewoonster die nog wist waar vroeger de teunisbloemen stonden. Ook de schuur wilden ze in ere herstellen. In 1980 was de oude schuur vervangen door een nieuwe. Die was lager en korter, en gemaakt van een ander soort baksteen. Het verschil is nog goed te zien. De nieuwe schuur heeft ook nog eens de meeste aardbevingsschade. Rond de tijd dat de aardbeving in Huizinge plaatsvond, hadden Leo en Anneke de achtergevel al gerenoveerd. Maar ze gingen pas verder nadat ze zich aansloten bij Heft in eigen hand. ‘We konden het opnieuw inrichten van de schuur koppelen aan de versterking’, vertelt Leo. ‘Het is een kwestie van een lange adem, maar het komt er uiteindelijk beter uit!’

Die lange adem bleek vooral nodig toen ze bij de start van het project vertraging opliepen. NCG hanteerde op dat moment nog andere normen voor aardbevingsbestendig bouwen, uit 2015. Die waren zo streng dat de hele boerderij volgens de berekeningen op ‘base isolation’ zou moeten worden gezet. Daarbij zou het huis zo’n anderhalve meter opgetild worden om vervolgens op kevlar kogels te worden geplaatst. Maar na drie jaar was er nog helemaal niets opgetild. De bouwbegeleider belde Leo met slecht nieuws: de renovatie bleek toch te duur. NCG trok de stekker eruit, Leo was woedend: ‘Je kan niet midden in het proces de spelregels veranderen. De tekeningen waren eindelijk klaar en de verwachtingen

gewekt. Ik wilde best nadenken over wat het zou betekenen als we met andere normen gingen werken, maar dan moest ik wel een afweging kunnen maken. Hier ging ik niet mee akkoord.’ Ook de samenwerking met hun bouwbegeleider liep niet soepel. Ze hadden het idee dat hun dossier steeds onder op de stapel belandde. Na het telefoontje eisten ze een gesprek met Peter Spijkerman, op dat moment de directeur van NCG.

EEN NIEUW PLAN

Niet veel later kwam Spijkerman langs op de boerderij. Hij was het met het echtpaar eens. Ze spraken af dat NCG de mogelijkheden voor een andere aanpak zou onderzoeken. Ondertussen werd het bestaande plan in de wacht gezet. En... Leo en Anneke kregen een andere bouwbegeleider. Het blijkt achteraf een belangrijk moment, want daarna ging alles sneller en beter. Samen met de bouwbegeleider maakten ze een nieuw plan. NCG gebruikte inmiddels nieuwe normen, met minder strenge eisen. De eerdere plannen waren van de baan en het project werd weer betaalbaar. Voordat ze echt van start gingen, rekende de aannemer alles tot in detail uit – tot aan het plaatsen van de kraan toe. ‘Dat is erg belangrijk’, benadrukt Leo. ‘Zo weet iedereen precies waar hij aan toe is, kan je een heldere planning maken en kom je niet halverwege voor verrassingen te staan.’ Leo en Anneke dachten van tevoren na over hun voorwaarden. Zo wilden ze op hun eigen erf blijven wonen om voor de dieren te kunnen zorgen. Ook moest het bouwbedrijf voldoende ervaring hebben en goed zijn in restaureren. Ze wilden zeker weten dat het werk vanaf nu altijd door zou gaan, ook als er iemand ziek was. In Dijkstra Draisma vonden ze een aannemer waar ze vertrouwen in hadden.

Een goede bouwbegeleider en een goed plan bleken in dit proces van groot belang. ‘Het begint met de norm waarmee je werkt’, legt Leo uit. ‘Op basis hiervan beschrijft de constructeur de uitgangspunten. Bijvoorbeeld welke fundering je nodig hebt of waar een balk zou moeten worden geplaatst. Als dat helder is, kan het bouwbedrijf een goede planning en berekening maken. Niet eerder, want dan sta je op los zand.’

WONEN IN EEN MONUMENT

Met de muziek op de achtergrond lopen we verder door de monumentale kamers. De boerderij is helemaal verduurzaamd en versterkt. De wanden zijn van boven- en onderaf met stalen pennen vastgezet. Je ziet er niets van. Als ze het volgens de eisen van 2015 hadden gedaan, zouden alle details nu verborgen zijn achter stalen platen. In plaats daarvan zijn de oorspronkelijke kleuren teruggebracht. Ook zijn de ornamenten hersteld. Leo en Anneke zijn van plan om één voorkamer weer zo te maken als hij rond 1880 was, toen de boerderij gebouwd werd. ‘We gaan de ruimte inrichten met een antiekboer uit Huizinge. Als je hier straks de deur opendoet, stap je 120 jaar terug in de tijd.’

Dan belt de bouwbegeleider. Nu wordt duidelijk wat Leo bedoelt met ‘er bovenop zitten’. Hij zegt: ‘Nee, dat gaan we zo niet doen, daar ga ik niet mee akkoord.’ Leo legt later uit dat het over de oude schoorsteen van de boerderij ging. Sinds de beving van 2012 maken ze zich zorgen om het 1500 kilo wegende ding. Maar ze kregen te horen dat het veilig was. De constructeur die ze nu hebben, was het daar niet mee eens. Zijn advies was om de schoorsteen uit elkaar te halen en de stenen los te pikken. Daarna zou hij met nieuwe mortel opnieuw opgebouwd kunnen worden. De aannemer was alvast begonnen met het metselwerk, om de vaart erin te houden. Maar de afdeling Erfgoed van de gemeente Groningen was het niet met de constructeur eens. Het metselwerk moest met een speciaal soort kalkmortel gedaan worden, anders dan de huidige cementmortel. Leo en Anneke moesten bewijzen dat ze de juiste samenstelling kalkmortel hadden, dezelfde die rond 1880 werd gebruikt. Als ik Leo na die tijd bel, blijkt dat de net opgebouwde schoorsteen gelukkig niet afgebroken hoefde te worden. Het onderzoek naar de samenstelling van de gebruikte mortel zorgde alleen wel voor oponthoud. Op

zulke momenten merken Anneke en Leo de voor- en nadelen van het wonen in een monument. Leo zucht. ‘Het is heel belangrijk dat er een afdeling Erfgoed is, dat heeft de boerderij gered. En aan zo’n kleuradvies heb je echt iets.’ Hij wijst naar de muren. ‘Maar het is wel zoeken naar de juiste balans.’

Aan het eind van de gang, naast de voorkamer, zit de voordeur. Die wordt alleen gebruikt bij rouwen en trouwen. Via de zijingang klimmen we over de steigers naar de herstelde slingeruin. Van daaruit kijken we naar de voorgevel. De boerderij heeft geen naam, valt op. ‘Herenboerderijen werden vaak vernoemd naar hun eigenaar’, vertelt Leo. Deze boerderij is aan het eind van de negentiende eeuw gebouwd door een boer die Hofman heette. ‘Hofmansheerd zou daarom een passende naam kunnen zijn. Maar dat moeten we eerst goed onderzoeken.’ Het monument kan in ieder geval weer honderd jaar mee.

‘We hebben de boerderij gekocht om zijn uitstraling. En om wat hij vertelt over het ontstaan van het landschap’

WAT KOMEN DIE ARCHITECTEN HIER DOEN?

Wat gebeurt er als je gedwongen wordt om je fijne, oude huis in te ruilen voor een nieuwbouwwoning? Klaasje Pen uit Overschild maakte het mee. Zij en haar man Bas moesten gaan nadenken over het ontwerp van een woning die ze helemaal niet wilden. Hoe verliep dat proces? En wat was het eindresultaat?

ONGELOOF

Als Klaasje en Bas Pen in 1997 de voormalige dorpswinkel aan de Meerweg 1 in Overschild kopen, weten ze al snel dat ze op die plek oud willen worden. Ook hun kinderen, die dan nog op de basisschool zitten, zijn al snel gek op de woning uit 1910. Bas verbouwt het pand door de jaren heen, waardoor het steeds meer hun huis wordt. Maar op een zwarte dag in 2018 krijgen ze te horen dat datzelfde huis gesloopt moet worden: het zou door de aardbevingen in het gebied niet meer veilig zijn. 'Dan sta je daar een beetje verdwaasd te kijken', zegt Klaasje. 'Mensen begonnen te huilen. Er was ongeloof. Je denkt: maar m'n huis is toch goed?' Daarna kwamen al snel de vragen. 'Hoe ga je dat dan allemaal doen en hoe gaat het nu verder? Dat was wel een lastige dag, je kunt je niet voorstellen hoe het is om te moeten accepteren dat ze je huis gaan afbreken.'

‘Iedereen schoot in de lach toen die

architecten zich meldden.

Ja ja, het zal wel, dachten we’

ARCHITECTEN ALS ADVISEURS

Terwijl Klaasje, Bas en veel andere bewoners van Overschild de aankomende sloop van hun huis proberen te verwerken, meldt zich een groep architecten in het dorp. Ze noemen zich De Toeverlaat. Hun missie: de bewoners begeleiden in het traject naar een nieuwe woning. Klaasje en haar dorpsgenoten zijn sceptisch, ze hebben de jaren daarvoor al genoeg experts en adviseurs over de vloer gehad. 'Iedereen schoot in

de lach. Ja ja, het zal wel, dachten we. Nu wordt het helemaal mooi.' Al gauw blijkt dat de architecten wel degelijk iets voor de dorpsbewoners kunnen betekenen. Want nadenken over een nieuw huis is niet zo makkelijk, als je daar geen verstand van hebt.

Na de eerste kennismaking in het dorpshuis groeit bij de bewoners langzaam het besef dat deze architecten geen slaatje uit hun problemen willen slaan. Ze willen hen daadwerkelijk helpen, op weg naar een zo goed mogelijk nieuw huis. Dat hoeft geen woning te zijn die door hen ontworpen is, zolang de Schildjers maar goed nadenken over wat ze willen. De architecten ondersteunen hen daarbij, en brengen in beeld wat bepaalde keuzes betekenen voor het huis zelf en voor het dorp. 'Ik herinner me nog het eerste gesprek', zegt Klaasje. 'Ze vroegen ons wat we wilden. Maar we hadden al wat we wilden! Als het om een nieuw huis ging, konden we helemaal niet bedenken wat voor wensen we hadden.' Drie maanden lang worden Klaasje en Bas begeleid door architect Rob Hendriks. Ze merken dat hij meedenkt en echt probeert te helpen. Samen praten ze over wat er mogelijk is, en vooral over hoe die nieuwe woning een zo fijn mogelijk huis kan worden. En langzaam maar zeker dringt tot hen door dat deze nare situatie ook kansen biedt.

OPDRACHTGEVERS TEGEN WIL EN DANK

Met hulp van De Toeverlaat nemen Klaasje en Bas de beslissing om in eigen beheer een nieuwe woning te laten bouwen, en daarbij de hulp van een architect in te schakelen. Want één ding is duidelijk: zelf hebben ze geen idee hoe

je dit aanpakt. Ze komen uit bij Sjoerd Tasseron van architectenbureau DAAD. Tijdens de eerste kennismaking merkt de architect dat zijn opdrachtgevers op een open manier aan het traject beginnen en graag de samenwerking met hem aangaan. 'Er moet een klik zijn om van één plus één drie te maken', zegt Sjoerd. 'Bij Bas en Klaasje voelde ik al snel dat dat goed zat.' Het nieuwe huis moet een kopie van het oude worden, maar wel een vergelijkbare uitstraling krijgen. En het moet passen op de plek, zoals de oude woning dat ook deed. 'Ik wilde in het nieuwe huis m'n oude huis nog kunnen aanraken', zegt Klaasje. 'En dat als ik de hoek van de straat om zou komen, ik zou denken: ah, daar is m'n huis.' Met dat uitgangspunt willen ze hoe dan ook een aantal originele elementen uit hun oude woning meenemen naar de nieuwe.

Sjoerd kijkt naar de specifieke stijkenmerken van de voormalige dorpswinkel, naar de kleuren en materialen en naar de sfeer van de typisch Groningse woning. Klaasje en Bas zijn opdrachtgevers tegen wil en dank, beseft hij maar al te goed: ze

‘Het metselpatroon in de voorgevel staat

symbool voor wat er met ons gebeurt. Ons

hele leven wordt over de kop gegooid’

zitten helemaal niet te wachten op wat hen nu overkomt. Daarbij weten ze niet wat er bij het ontwerpen van een huis komt kijken en hebben ze geen idee hoe alles eromheen in z'n werk gaat. De architect neemt daarom uitgebreid de tijd om samen met hen helder te krijgen hoe het nieuwe huis eruit moet

gaan zien – meer tijd dan hij daarvoor zou nemen bij een doorsnee klus. Sjoerd ontwerpt verschillende varianten van de nieuwe woning. Zo krijgt hij voor zichzelf scherp wat de mogelijkheden zijn, maar zet hij ook zijn opdrachtgevers aan het denken. 'Ontwerpen is geen trucje, maar een proces waar je samen aan begint', legt hij uit. 'Je moet als architect mensen meenemen in het verhaal, laten zien hoe het kan gaan worden en welke keuzes en consequenties er zijn. Dat is bij particuliere opdrachtgevers altijd belangrijk, maar hier misschien nog wel meer.' 'Normaal gesproken duurt het ontwerpen van een huis ongeveer een half jaar, denk ik', zegt Klaasje. 'Maar ik geloof dat wij wel anderhalf jaar in dat circus gezeten hebben. En ik denk dat Sjoerd bij tijd en wijle doodmoe van ons geworden is.' Toch komt stukje bij beetje het ontwerp tot stand, en begin 2022 is het huis klaar.

RUIMTE VOOR VERBETERING

Klaasje en Bas kregen de kans om het nieuwe huis precies te laten worden zoals zij wilden. Dat was misschien wel het enige echte voordeel van de hele situatie. 'Je hebt de ruimte om dingen te verbeteren', legt Sjoerd uit. 'Het oude huis was op een organische manier gegroeid, waardoor sommige dingen op een onlogische plek zaten. Er was geen vrije achterom en de tuin lag niet ideaal. Binnen in het huis zaten allerlei hoogteverschillen en trapjes, met het oog op hun toekomst is het nu een levensloopbestendige woning geworden. En de schuur en het huis hebben we teruggebouwd als één volume, in plaats van twee aparte gebouwen. Daardoor komt er meer zonlicht binnen. En ook de energierekening wordt in deze woning fors lager, natuurlijk.'

IN HET NIEUWE HUIS ZIE JE
ELEMENTEN VAN HET OUDE TERUG
FOTO'S: RONALD ZIJLSTRA

DE OUDE WONING VAN
KLAASJE EN BAS
FOTO: DAAD ARCHITECTEN

Het nieuwe huis doet denken aan de gesloopte woning, maar dan in een eigentijdse uitvoering. Het heeft een puntdak en gevels van rode Groninger baksteen. In de gevels zitten speklagen: horizontale banden van natuursteen. In de plint van het huis, onderin de voorgevel, zijn bakstenen schots en scheef gemetseld. Het lijkt bijna een slordigheid, maar dat is het niet. Sjoerd wees Klaasje en Bas erop dat ze de bakstenen van hun oude voorgevel prima konden gebruiken voor het nieuwe huis. 'Dus hebben we eigenhandig die oude stenen stuk voor stuk uitgebikt, totdat we er een stuk of 2000 over hadden', zegt Klaasje. De basis van het nieuwe huis wordt zo gevormd door de stenen van het oude. 'Het chaotische metselpatroon staat symbool voor wat er met ons gebeurt. Ons hele leven wordt over de kop gegooid en door de war geslingerd. Ik vind het zelf een mooie metafoor.' Sjoerd is blij met hoe de woning geworden is, en ook met de opvallende voorgevel. De natuurstenen speklagen zijn een verrijking, vindt hij. 'Bij het oude huis was dat goedkoop pleisterwerk. Dat is een mooie verbetering, iets dat ook na tientallen jaren nog mooi blijft. Eigenlijk is het nieuwe huis, al met al, nog mooier geworden dan het oude.'

UIT EEN MOERAS GETROKKEN

In het woongedeelte van Klaasjes huis is het open en licht. 'Een van de eerste dingen die ik bedacht, toen ik hoorde dat we een nieuw huis moesten gaan bouwen, was dat ik wilde proberen de zon in huis te krijgen. Dat misten we een beetje in onze oude woning.' Grote ramen, twee schuifpuien en een vide brengen die wens in vervulling. De trap naar de eerste verdieping is gemaakt

van het hout van de oude schuur. Aan de voorkant van het huis zit de slaapkamer, met een aangrenzende badkamer. Als ze minder mobiel worden, hoeven ze geen trappen meer op, zoals in het oude huis wel moest. In de wand tussen de slaapkamer en de badkamer zitten de schuifdeuren die in de suite van de oude woning zaten. Het geluid van de deuren herinnert Klaasje aan haar oude huis. Aan de achterkant, tegen het huis aan, zit de nieuwe schuur met daarin de werkplaats van Bas. Klaasje weet inmiddels dat een architect meer doet dan mooie tekeningen maken. Sjoerd stond tijdens het hele proces naast hen, en eerder was Rob Hendriks namens De Toeverlaat een waardevolle adviseur. 'De architecten die hier kwamen, liepen tegen alle muren op waar wij ook al jaren tegenop liepen. Maar ze hebben wel doorgezet, dat verdient absoluut een pluim. Ze hebben ons als bewoners uit een moeras getrokken.'

In het voorjaar van 2022 verlaten Klaasje en Bas hun tijdelijke woning in Bedum en trekken ze definitief in hun nieuwe huis. Daarmee sluiten ze een periode af van zeven jaar verdriet, onzekerheid, onrust en spanning. 'De behoefte om een nieuw huis te bouwen, hebben we nooit gehad', zegt Klaasje. 'En het proces dat we nu achter de rug hebben, de hele toestand en alle keuzes die je moet maken, is daarvan precies de reden. Maar we hebben een prachtig huis teruggekregen en mogen onze handen dichtknijpen, daar zijn we heel blij mee. Sjoerd heeft helemaal begrepen wat we wilden, zelfs als wij niet goed konden uitleggen wat we precies wilden. Daar neem ik m'n petje voor af.'

'DAT ELK HUIS ZIJN EIGEN VERHAAL HEEFT,

Stephan Steenwijk
Kerkpad 15

MAAKT DEZE OPGAVE ZO INGEWIKKELD'

Stephan Steenwijk en Maartje Boerema verhuisden vanuit de stad naar Woltersum. Het droomhuis dat ze daar vonden, moet versterkt worden. Dat blijkt ingewikkelder dan ze vooraf hadden verwacht.

'Ik kan mezelf niet meer horen denken', verzucht Stephan Steenwijk. We zitten in de keuken van zijn huis aan het Kerkpad 15. Het is oktober 2024 en zijn jongste kind, Olivier (op dat moment 2), kijkt vrolijk naar hem op. Hij is zich van geen kwaad bewust. Maartje Boerema, zijn partner, tilt hun zoontje op. Ze neemt hem mee naar de tuin die de oude boerderij omringt. 'Ik lees het later wel', knipoogt ze en loopt de brede betegelde gang in.

Stephan en Maartje wonen sinds de winter van 2020 aan het Kerkpad. Hun huis is een oude boerderij tegenover de school, vlak bij de kerk. Vroeger lag de boerderij wat buiten het dorp, maar het dorp groeide door de jaren heen naar de plek toe. Nu ligt het huis aan de dorpsrand. Vanaf de achterkant kijk je uit over weilanden die doorlopen tot aan het Eemskanaal.

VERLOREN VERHALEN

Eigenlijk kenden Maartje en Stephan Woltersum helemaal niet, voor ze dit huis kochten. Ze woonden in de stad. Toen hun dochter Milou werd geboren,

wilden ze meer ruimte, minder burens zo dichtbij. Dus gingen ze op zoek naar een ander huis. De cirkel die ze om Groningen tekenden werd steeds groter, en zo kwam het dorp Woltersum in hun vizier. Klein en dicht bij de stad. De bijzondere boerderij stond al een tijd te koop en was precies wat ze zochten. De vorige eigenaar verkocht het pand aan Stichting Woonbedrijf Aardbevingsgebied Groningen. Die helpt mensen die door de gevolgen van de gaswinning hun huis niet meer kunnen verkopen. Bij de verkoop zijn alle verhalen en informatie van de vorige eigenaar verloren gegaan. 'Alles wat we weten, hoorden we via buurtbewoners of vonden we in het archief van de gemeente.'

Het huis is in 1900 of 1910 gebouwd, dat is niet helemaal duidelijk. Na het jaar 2000 verdween het rieten dak. Waar vroeger de schuur was, zijn nu de open keuken en de woonkamer. Dat zie je nog terug in de prachtige gebinten, vooral in de woonkamer. Boven de woonkamer is een vide gebouwd. Door

openslaande deuren kijk je uit op een deel van de tuin. Olivier huppelt tijdens het gesprek zo nu en dan vrolijk voorbij. Het pand staat in de bocht waar het Kerkpad afbuigt richting de school. Daardoor hoort het bij het dorp, maar staat het wel op een beschut plekje. 'Laatst kwam er een mevrouw langs die hier in 1968 heeft gewoond', vertelt Stephan. Van haar hoorden ze dat hier lang een groente- en fruithandelaar zat. Dus ook voordat de boerderij werd verbouwd tot woonhuis, was het al geen boerenbedrijf meer.

IN DE WACHTSTAND

Hoewel ze genoeg plannen hebben, heeft het stel nog niets aan hun huis gedaan. Ze staan in de wachtstand. Bij de aankoop wisten ze van de versterking. Maar ze wisten niet wat dit voor hun woning zou betekenen. Pas toen de koop al rond was, kwamen ze erachter dat er al in 2018 een inspectierapport was gemaakt. Daarin stond dat het huis versterkt moest worden. Er stond nog geen advies in over hoe en wat. 'Je leest dat er veel moet gebeuren, maar het

'Ik denk over de versterking na als ik onder de douche sta of als ik in de auto naar mijn werk rijd. Er zitten honderden uren in'

is lastig om te ontdekken wat precies', herinnert Stephan zich. 'We kwamen uit de stad en hadden eerlijk gezegd nog weinig gevoel bij de versterkingsopgave.' Tot hun geluk werd hun huis uitgekozen voor een versnelde aanpak. Die mededeling kwam zonder verdere uitleg, maar ze waren er blij mee. Zeker omdat ze werden ondergebracht bij het Bedrijfsbureau BI, een samenwerking tussen zes grote aannemers in het aardbevingsgebied. De bedrijven werkten niet alleen samen om geld te verdienen, maar hadden ook hart voor de omgeving. Daardoor konden ze snel en op een goede manier aan de slag. Maar toen bleek dat Woltersum op wel heel bijzondere grond staat, gingen de aannemers niet verder. De bodem onder het dorp bestaat uit allerlei lagen: zand, klei, veen en klei vermengd met veen – in wisselende combinaties. Per woning verschillen die lagen sterk in dikte. Doordat het grondwater gedaald is, is die bodem minder stabiel geworden. Dat zorgt in het dorp voor problemen met funderingen. De gevolgen van

de aardbevingen komen daar nog bij. Om te voorkomen dat de versterking niet verder kon, maakte de gemeente Groningen speciaal voor Woltersum een subsidieregeling. 'Als de fundering niet goed is, kan de versterking boven de grond niet doorgaan', legt Stephan uit. Dus hoewel het positief was dat er een subsidie kwam, leverde het onderzoek naar de funderingen juist vertraging op. Het Bedrijfsbureau BI gaf aan dat funderingsherstel niet hun opdracht was. Op alle adressen waar ze aan de slag waren gegaan, trokken ze zich terug. 'En toen viel alles stil.'

VERTROUWEN

De gemeente startte een pilot: een proefproject om de boel weer op gang te krijgen. Een ingenieursbureau onderzocht de fundering van het huis van Stephan en Maartje. Die hoefde niet hersteld te worden, zei het bureau. Maar toen Stephan en Maartje het rapport zelf goed lazen, kwamen ze tot een heel andere conclusie. Het was een technisch rapport, maar toch zagen ze dat sommige

berekeningen niet konden kloppen. Het ingenieursbureau moest toegeven dat ze gelijk hadden. Uiteindelijk bleek zelfs dat de hele fundering moest worden versterkt. 'Van niets naar alles', zegt Stephan. 'Toen verdween plotseling mijn vertrouwen in experts. En dat is sindsdien niet meer teruggekomen.' Vanaf dat moment controleren Stephan en Maartje alles zelf. En dat is maar goed ook, want berekeningen blijken vaker niet te kloppen. 'Als dat alleen bij ons al een paar keer gebeurd is, dan zal dat binnen de versterking vast veel vaker voorkomen', denkt Stephan. 'En niet iedereen controleert elk rapport tot in detail.'

Wat het stel ook opviel, was dat ze steeds hun verhaal opnieuw moesten vertellen. Dat gebeurde elke keer als er namens NCG een nieuw persoon kwam. De projectleiders en bewonersbegeleiders die ze spraken, waren stuk voor stuk vriendelijke mensen. Ze deden hun best, maar vielen ook vaak weer uit, of ze vertrokken. 'De technische dossiers heeft NCG wel op orde. Maar de sociale kant – ons verhaal, onze geschiedenis en onze wensen – werd nergens opgeschreven.' Stephan en Maartje gingen ervan uit dat ze binnen korte tijd met de versterking zouden kunnen beginnen. Maar dat ging niet lukken, hoorden ze van weer een nieuwe projectleider. Ze eisten daarna een gesprek met iemand die meer inzicht in het proces zou kunnen geven. Want op deze manier kwamen ze al jaren niet verder. Iets later kwam een programmamanager langs. Die

gaven ze een heldere boodschap: we pinnen je er niet op vast, maar geef ons alsjeblieft perspectief. En dat kregen ze. De versterking zou in 2024 gaan gebeuren, dat wist de programmamanager haast wel zeker. Maar in het najaar van 2025, een jaar na ons eerste gesprek, zitten Stephan en Maartje nog steeds in de wachtstand.

Waar loopt het nu steeds op vast? Het proces werkt als een rij dominostenen. Als er iets niet blijkt te kloppen, vallen de stenen om en ligt alles stil. De partijen die bij het proces betrokken zijn, zoals ingenieursbureaus, moeten zelf wel verder en pakken andere projecten op. Zo komt het stilgelegde proces onder op de stapel te liggen.

Bij Stephan en Maartje is de vertraging mede een gevolg van het gegeven dat de versterking onder de grond én de versterking boven de grond samen moeten worden opgepakt. Want op een zwakke fundering kun je geen aardbevingsbestendig huis bouwen. Omdat het eerst twee losse plannen waren, moest alles opnieuw. En dus kwam er weer een ingenieursbureau de fundering controleren. Hun conclusie? Helemaal in orde, er hoefde niets aan te gebeuren. Stephan weet inmiddels zelf ook hoe je de sterkte van een fundering berekent. De korte versie: je berekent het gewicht van het huis en de draagkracht van de ondergrond. Als uit de berekening komt dat de draagkracht groter is, dan is er niets aan de hand. Maar Stephan en Maartje ontdekten dat delen van het

huis niet in de berekening meegenomen waren, waardoor het gewicht niet klopte. Bij een herberekening bleek toch weer dat de fundering niet in orde was: het gewicht van het huis is groter dan de ondergrond dragen kan. Voor de tweede keer gingen ze van 'niets aan de hand' naar 'de hele fundering moet worden versterkt'.

IMPACT

Als je alles de hele tijd moet controleren, mensen moet bellen, en steeds nieuwe gesprekken moet voeren: hoeveel tijd kost dat allemaal? 'Honderden uren', zegt Stephan. Hij krijgt er een kleine vergoeding voor. 'Maar dat is om eerlijk te zijn een lachertje.' Wie alle uren vergoed wil hebben, moet een administratie bijhouden. Daarnaast zijn er 'werkuren' die je niet echt kunt opschrijven. 'Ik denk erover na als ik onder de douche sta of als ik in de auto naar mijn werk rijd.' Ook tijdens ons gesprek denkt Stephan na over een rapport. Daarin staat dat de kamers aan de voorkant van het huis opslagruimte zijn. Maar dat is het niet: ze hebben er op dit moment spullen opgeslagen omdat de plannen die ze eigenlijk voor deze ruimte hebben in de ijskast staan. Door de versterking wachten ze af. 'Nu vraag ik me dus af of een opslagruimte aan dezelfde voorwaarden moet voldoen als bijvoorbeeld een woonkamer.'

Toen Stephan en Maartje net verhuisd waren, besloten ze hun wens van een tweede kindje nog even voor zich uit te schuiven. Ze zagen al voor zich hoe ze met een baby in een tijdelijke woning zouden zitten, terwijl hun huis werd versterkt. Eerst maar die versterking achter de rug, dachten ze. Het idee dat die elk moment van start kan gaan, gaat inmiddels al bijna zes jaar met ze mee. Gelukkig is Olivier er inmiddels.

Waarschijnlijk gaat hij zelfs al naar school als de verbouwing start. Stephan vertelt dat alle onzekerheid en frustratie ook doorwerken in het gezinsleven. Lontjes zijn korter en gedachten soms heel ergens anders. De impact op je leven is enorm.

THUISBASIS

In augustus 2024 ging het balletje gelukkig weer rollen. Het proces gaat traag, maar vordert wel. Eind oktober 2025 komen de aannemer en de bouwkundig adviseur langs voor het uiteindelijke ontwerp. Aan de hand van het uitvoeringsontwerp kan de calculatie gedaan worden. Deze wordt vervolgens gecontroleerd door NCG. De start van de verbouwing stond gepland voor eind april 2026, maar heeft inmiddels tien maanden vertraging opgelopen. Stephan en Maartje gaan ervan uit dat de datum misschien wel een jaar zal worden opgeschoven.

Met NCG en de aannemer heeft het stel onderzocht hoe ze versterken kunnen combineren met verduurzamen. Stephan en Maartje vinden details belangrijk, net als de rijke geschiedenis van het huis. Maar niet iedere aannemer kijkt daar op dezelfde manier naar, merken ze. Daarnaast hebben ze zelf een architect en een bouwkundig adviseur ingeschakeld voor de zogenaamde koppelkansen: kleine aanpassingen die met de versterking meegenomen kunnen worden, zoals de uitbouw bij de keuken. Die kansen geven nieuwe energie. Het is leuk om over de toekomst na te denken, en over het mooier maken van je huis. Met een architect hebben ze een schets voor de uitbouw gemaakt. De grote ramen zullen de keuken lichter maken en de tuin als het ware naar binnen trekken.

Minder leuk is de tijdelijke verhuizing die eraan zit te komen. De versterking zal 40 tot 45 weken duren, schatte de aannemer. Dat is bijna een jaar. Voor die periode heeft NCG het stel een recreatiewoning bij Steendam aangeboden, maar Stephan en Maartje twijfelen nog. Voor een jong gezin is zo'n huis niet ideaal, zeker niet als je kijkt naar de geschatte duur van de versterking. Een tijdelijke unit op het erf zien ze ook niet zitten. Bovendien is nog onduidelijk wanneer de werkzaamheden van start gaan. Het liefst blijven ze in de buurt wonen, ook voor de kinderen. 'Een rustige basis, je thuisbasis, is voor ons heel belangrijk', legt Stephan uit.

Stephan draait zijn lege koffiekopje rond in zijn handen. 'Ik snap dat het ingewikkelde problematiek is, dat ervaring moet groeien en dat procedures zich moeten ontwikkelen. Toch moet je ook kritisch kijken naar hoe de versterkingsopgave is opgepakt. Dat elk huis maatwerk is en zijn eigen verhaal heeft, maakt deze opgave zo ingewikkeld. Heel anders dan projecten in de publieke ruimte. Maar het is frustrerend dat mijn vraag om extra informatie langs vijf verschillende eilandjes gestuurd wordt voordat ik antwoord krijg. Een wirwar aan regels en verantwoordingsprocedures maakt het stroperig en traag.'

Spijt van de koop hebben Stephan en Maartje ondanks alle tegenslag niet. Ze hebben hun droomhuis gekocht voor de lange termijn, hopelijk voor de rest van hun leven. 'Je kan achteraf niet zeggen dat het de moeite waard was. Niemand kiest voor dit proces, maar wat moet, dat moet. Zolang je er maar beter uitkomt. Alleen de tijd, die krijg je niet terug'.

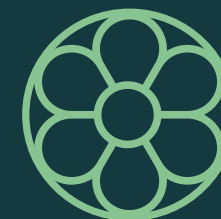

HUIZEN DIE ÉCHT IN WOLTERSUM PASSEN

BOUWMEESTER VERSTERKING DIANNE
MAAS-FLIM OVER DE KRACHT VAN EEN
SAMENWERKING TUSSEN ARCHITECTEN
EN BEWONERS

De kans is groot dat je ooit verliefd bent geworden op de plek waar je nu woont. Maar dan kom je plotseling voor een versterking te staan. Hoe pak je dat aan? Dianne Maas-Flim, bouwmeester versterking namens de gemeente Groningen, zet zich in voor dorpen als Woltersum. Ze wil de eigenheid van elk dorp recht doen door gebruik te maken van ontwerpkracht: architecten helpen bewoners in de zoektocht naar de beste oplossing voor hun huis.

Stel: je koopt een kavel in Meerstad. Je krijgt een handleiding met alles wat nodig is om een plan voor je nieuwbouwwoning te maken. De eisen, regels en procedures staan keurig op een rij. Vol enthousiasme begin je aan de bouw van je nieuwe huis. Dit voorbeeld staat in schril contrast met de situaties waarvoor je als bewoner van het aardbevingsgebied komt te staan. Als je daar iets met je huis moet, ligt er geen folder voor je klaar. En er is ook geen lege kavel: de huizen staan er al. 'Ik gebruik de vergelijking met Meerstad vaak om duidelijk te maken wat er ongevraagd op mensen afkomt', vertelt Dianne Maas-Flim. Sinds 2021 is ze namens de gemeente Groningen actief als bouwmeester versterking. Ze beoordeelt de kwaliteit van bouw- en versterkingsplannen in het aardbevingsgebied. Haar opdracht: zorgen dat mensen in veilige, goede huizen wonen die passen op de plek waar ze staan. De afgelopen jaren zag Maas-Flim keer op keer voor welke dilemma's dorpsbewoners komen te staan, en met welke ingewikkelde processen ze te maken krijgen. 'Hoe vaak gaat je huis nou volledig op de schop? Hoeveel mensen bouwen überhaupt hun eigen huis? Als je het al doet, dan hooguit één keer in je leven. In het aardbevingsgebied heeft niemand gevraagd om de versterking, laat staan om een nieuwe woning.' In dat ingewikkelde verhaal zoekt ze naar goede oplossingen, die de dorpen, de mensen en de provincie Groningen als geheel sterker uit de versterking laten komen.

KARAKTER

Voor Maas-Flim is het belangrijk dat elke bewoner goed geholpen wordt, door deskundige mensen. Om te beginnen moet je op tijd alle informatie krijgen die je nodig hebt. En minstens zo belangrijk

is dat je iemand naast je krijgt die weet hoe bouwen en ontwerpen werkt. Vanaf haar aanstelling als bouwmeester versterking vraagt ze aandacht voor de rol van architecten. 'We zijn lang vergeten dat de versterkingsopgave naast een veiligheidsopgave ook een ontwerpogpave is. Dat zou het in elk geval moeten zijn.' Met andere woorden: het gaat niet alleen om technische oplossingen en veiligheid, maar ook om het karakter van dorpen en straten.

Want wat maakt Groningen Groningen? Of Woltersum Woltersum? En hoe willen mensen wonen? Bij de versterking is het onvermijdelijk dat aan eeuwenoude dorpen een nieuwe laag wordt toegevoegd. Dat biedt ook mogelijkheden. Huizen kunnen worden verduurzaamd, funderingen kunnen worden verstevigd en woonwensen kunnen worden meegenomen in verbouwingsplannen. Maar hoe zorg je als bewoner dat al die dingen een huis opleveren dat past in een karakteristiek Gronings dorp?

BIJZONDER DORP

In Woltersum zit de vork net iets anders in de steel dan in andere dorpen. De structuur van het hele dorp is aangewezen als 'karakteristiek'. Dat betekent dat bijvoorbeeld de grootte en de positie van huizen niet zomaar veranderd mogen worden. Zo blijft de identiteit van het dorp behouden. Binnen die structuur is ruimte om te vernieuwen. Een huis dat versterkt of gesloopt moet worden, hoeft niet in precies dezelfde stijl te worden teruggebouwd. Nieuwe, eigentijdse huizen vormen een nieuw hoofdstuk in het verhaal van Woltersum.

'Elk huis in Woltersum

is maatwerk'

Bij het schrijven van dat nieuwe hoofdstuk zijn goede architecten onmisbaar. Het versterken – of zelfs slopen en opnieuw bouwen – van woningen binnen die gevoelige structuur moet namelijk heel precies gebeuren. Iedere woning moet passen op de plek waar hij staat, maar ook in het dorp als geheel. Maas-Flim: 'Het zijn allemaal individuele opgaven. Elk huis in Woltersum is maatwerk en verdient een eigen advies.'

Niet alleen de karakteristieke structuur maakt Woltersum binnen de versterkingsopgave bijzonder. In het dorp komt veel funderingsproblematiek voor, die los staat van de gaswinning. De gemeente Groningen riep hiervoor een subsidie in het leven. Als je huis versterkt wordt, kun je daarmee tegelijk de werkzaamheden aan je fundering laten doen. Dat bespaart je geld én overlast.

EEN ARCHITECT AAN JE ZIJDE

Bij het maatwerk dat in Woltersum nodig is, moet altijd een goede architect betrokken zijn, vindt Maas-Flim. In elk dorp, maar zéker hier. Iemand die je door een lastig en lang proces heen helpt, maar die ook begrijpt dat er zorgvuldig met deze huizen moet worden omgegaan. 'Architecten zijn gewend om wensen en eisen te vertalen naar een goed ontwerp. Ze helpen je om de juiste keuzes te maken, voor de korte en de langere termijn.' Het kunnen inschakelen van een architect is geen luxe: je hebt er als bewoner van het aardbevingsgebied sinds 2024 gewoon recht op. Dit is een van de onderdelen van Nij Begun, het pakket met maatregelen voor herstel en perspectief. Omdat het werk van architecten een specifiek onderdeel van het versterkingsbudget is, kost het je geen extra geld. 'Architecten kunnen een goede inschatting maken van wat je kunt doen met het budget dat je hebt.

Dat is hun vak. En dan hebben ze ook nog eens volop bouwkundige kennis.' Net zo belangrijk is een goede aannemer, voegt ze toe. 'Een architect en een aannemer vullen elkaars expertise aan.' Niet elke architect kan zomaar uit de voeten met de versterking, benadrukt Maas-Flim. Daar is specifieke kennis en kunde voor nodig. De versterkingsopgave gaat over eeuwenoude dorpen en erfgoed, maar ook over procedures die vaak ingewikkeld zijn. En misschien wel het belangrijkste: over mensen die niet kozen voor een kavel in Meerstad, maar worden geconfronteerd met iets waar ze niet om hebben gevraagd.

Het is belangrijk om een architect te vinden die goed bij je past. Iemand die begrijpt wat jij nodig hebt, en die je kan laten zien wat er mogelijk is. Vanuit haar rol als bouwmeester kan Maas-Flim bewoners helpen bij het maken van die keuze. 'Ik adviseer mensen om eerst kennis te maken met een aantal verschillende architecten. Het is belangrijk om te weten wat voor architect je precies nodig hebt. Kijk altijd waar iemand goed in is.'

'Als gemeente willen

we samen met bewoners

de samenhang in het

dorp borgen'

KANSEN BENUTTEN

Met de start van Nij Begun werd ook het verduurzamen van huizen aan de aanpak toegevoegd. Zulke nieuwe maatregelen versnellen het versterkingsproces niet, maar zorgen wel voor een beter resultaat. Alles wat gebeuren moet, kan tegelijkertijd opgepakt worden. Een manier om beter uit de versterking

te komen, is door het benutten van zogenaamde koppelkansen. Daarbij gaat het om verbouwingsplannen die je al had, en die je kunt meenemen in de versterking. Je betaalt er zelf voor, maar de uitvoering gaat soepeler op het moment dat er toch al aan je woning gewerkt wordt. En je huis hoeft op een later moment niet nog een keer in de steigers. Aanvankelijk leek het erop dat Woltersum niet te maken zou krijgen met het slopen en nieuwbouwen van huizen. Maar in de praktijk komen Woltersumers soms toch voor een moeilijke keuze te staan: versterken of een nieuwe woning bouwen? In zo'n situatie is het belangrijk van tevoren te onderzoeken wat er mogelijk is binnen het versterkingsbudget.

Als bewoner krijg je soms hoofdpijn van alle procedures en veranderende regelingen. De mensen die voor Nationaal Coördinator Groningen (NCG) werken, zijn er om je daarbij te helpen. Ze weten precies welke financiële maatregelen er zijn en of ze voor jou van toepassing zijn.

BEWONER AAN ZET

Ook de gemeente Groningen wil dorpsbewoners graag helpen. Dianne Maas-Flim doet dat vanuit haar rol als bouwmeester versterking. Ze geeft praktische tips en advies, en onderzoekt wat wél kan. De pilot Architect aan Zet is een van de hulpmiddelen die voor verandering zorgen. Je krijgt hierbij als woningeigenaar de mogelijkheid om met

de hulp van een architect vergunningsvrij te bouwen. Dat versnelt het bouwproces. Als onafhankelijk adviseurs staan architecten bewoners van begin tot eind bij. Ze bewaken de kwaliteit van het werk en praten namens de bewoners met NCG en de gemeente. Ook zijn ze sparringpartner voor de aannemer. 'Eigenlijk zou het Bewoner aan Zet moeten heten', zegt Maas-Flim. 'Je bent op deze manier namelijk niet meer afhankelijk van wat de gemeente van een bouwaanvraag vindt. De architect maakt op basis van jouw wensen een ontwerp en helpt je door de procedure heen. Zo krijg je de regie terug.' Bij een andere pilot van de gemeente en NCG, met de naam Ontwerpend Onderzoek, zetten architecten hun ontwerpkracht in om te voorkomen dat waardevolle gebouwen te makkelijk gesloopt worden. Tussen 'versterken' en 'slopen en opnieuw bouwen' bestaan namelijk allerlei oplossingen die nu vaak over het hoofd worden gezien. In de pilot Ontwerpend Onderzoek laten architecten je als bewoner zien wat er in jouw situatie mogelijk is. Soms is de uitkomst dan alsnog dat je huis gesloopt wordt, maar soms kan het ook de redding van een waardevolle woning zijn.

De gemeente Groningen heeft een aantal architect-adviseurs in dienst, bij hen kun je in een vroeg stadium terecht met vragen of voor informatie. Heb je op dit moment een concrete vraag? Daarmee kun je altijd aankloppen bij het Loket Bouwen en Wonen van de gemeente. Het is telefonisch bereikbaar via het nummer 14050. 'We merken dat er toch weinig bewoners de telefoon pakken, daarom zijn we ook een keer per maand op locatie in Ten Boer', zegt Maas-Flim. 'Daar kun je een afspraak maken.' Voor ieder adres vind je bij het loket precies de kaders en eisen. Is je huis een je monument? Of is het een karakteristiek pand? Zo ja, wat betekent dat dan?

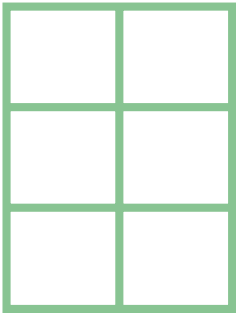

WELOVERWOGEN KEUZE

Of je huis nu wordt verbouwd of zelfs gesloopt en herbouwd: er komt veel bij zo'n proces kijken. Dat maakt het soms lastig om weloverwogen keuzes te maken. Maas-Flim benadrukt dat er heel precies gewerkt moet worden: 'Om te beginnen moet je kijken hoe een nieuw of verbouwd huis in de ruimte past. Het nieuwe bouwbesluit zorgt ervoor dat muren dikker worden, en je huis misschien wel groter. Past het dan nog wel? Of wordt je tuin dan te klein? En hoe ga je om met erfgoed of archeologische waarden? Bij het leggen van die puzzel kan een architect je als bewoner ondersteunen. Als gemeente willen we op die manier graag samen met bewoners de samenhang in het dorp borgen.' Daarnaast is elke verbouwing of versterking een heel persoonlijke opgave, ook dat vraagt om nauwkeurigheid: 'Waar hecht je aan en hoe zie je de toekomst voor je? Hoe past jouw woning

in het geheel, in datgene wat Woltersum Woltersum maakt, en in een dorp waar iedereen met plezier woont?'

In gesprek met bewoners gaat de bouwmeester de komende tijd onderzoeken wat de versterking betekent voor de straten van Woltersum. 'Het bestaande is het vertrekpunt, daarna gaan we kijken wat de bandbreedte voor verandering is. We maken geen nieuw beleid, maar met bewoners vullen we het huidige beleid verder in.'

ARCHITECT AAN ZET

Moet uw huis versterkt of herbouwd worden, en hebt u daarvoor een budget gekregen? Het is goed om te weten dat dit bedrag uit verschillende 'potjes' bestaat. Eén van die potjes is bedoeld om de hulp van een architect in te schakelen. Is dat niet nog meer gedoe? Nou, nee! Het kan u zelfs veel tijd en problemen besparen. Een architect weet precies aan welke regels u moet voldoen bij het ver- of herbouwen van uw huis – en dat zijn er best wat.

Bij Architect aan Zet kiest u zelf een gecertificeerde architect, die van begin tot eind verantwoordelijk is voor uw huis. Hij of zij regelt alles, maar zorgt er ook voor dat dingen sneller gaan. De gemeente kent en vertrouwt de architect, en hoeft niet steeds opnieuw de plannen te controleren. Daardoor is uw huis eerder klaar en bent u sneller uit de rotzooi.

Meer informatie over Architect aan Zet?

Kijk op versterkenenvernieuwen.groningen.nl/architect-aan-zet-aaz of mail naar versterkenenvernieuwen@groningen.nl.

VERDUURZAMEN

Voor elk huis is verschillend in vorm en energiehuishouding. Een architect kijkt bij een verduurzaming of verbouwing goed naar hoe u woont, en hoe u uw huis gebruikt, en maakt een plan op maat.

ISOLEREN

verbruikt u minder energie en hebt u minder installaties nodig. In de winter is de woning sneller en langer warm, in de zomer blijft het langer koel.

Als u met natuurlijke materialen isoleert, kunt u uw huis

DAMP-OPEN

maken. Dat betekent dat de woning op een natuurlijke manier 'ademt'.

Isolatie met steenwol of glaswol werkt als een ouderwetse regenjas. Kou blijft buiten, maar binnen wordt het warm en vochtig. Natuurlijk of

BIOBASED

isolatiemateriaal laat overtollig vocht en warmte wegtrekken, zoals bij een moderne Gore-Tex-jas.

Als u verduurzaamt met natuurlijke materialen, worden uw

ENERGIEKOSTEN

lager.

Een huis dat met natuurlijke materialen gebouwd, bekleed of geïsoleerd is, heeft een gezonder

BINNENKLIMAAT

Dat voelt u in alles.

Glaswol en steenwol kunnen in elkaar zakken als er te veel vocht bij komt, daarmee verliezen ze hun isolatiewaarde. De isolatiekwaliteit van

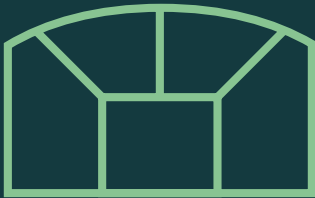
NATUURLIJKE MATERIALEN

blijft goed, ook in vochtige omstandigheden.

Natuurlijke isolatiematerialen zijn op veel plekken verkrijgbaar. Bij een professionele bouwmarkt vindt u isolatieplaten van bijvoorbeeld

VLAS OF HENNEP

Ook het inblazen van houtsnippers is bij nieuw- of uitbouw een goede methode.

Het wordt in Nederland steeds warmer. Daarom is het

KOELEN

van uw huis in de nabije toekomst het belangrijkste. Natuurlijk isolatiemateriaal kan warmte beter en langer opnemen, en het in de koele nachten afgeven. Uw huis blijft zo koel dat u geen airconditioning nodig hebt.

De meest duurzame manier om de zon te weren, is met een ouderwetse oplossing. Plant een

GROTE BOOM

voor uw huis, die in de zomer veel en groot blad heeft en dat in de winter kwijt is. Zo houdt u op een natuurlijke manier uw huis in de zomer koel en verliest u geen daglicht in de winter.

Installatietechnische oplossingen zijn lang niet altijd de beste. Soms zijn ze niet eens nodig!

LUIKEN

of een vaste luifel werken heel goed als isolatie!

Uw huis verduurzamen of verbouwen doet u niet snel weer. Doe het daarom in één keer goed!

Op de website van de gemeente Groningen staan

SNELTOETSCRITERIA

voor de meest voorkomende kleine bouwplannen. Zo ziet u snel waar u rekening mee moet houden > gemeente.groningen.nl/sneltoetscriteria

‘WE MOETEN ALS DORP BLIJVEN STRIJDEN,

Taco Oldenburger
Kollerijweg 44

MAAR WEL SAMEN’

In een keuterboerderijtje aan de Kollerijweg woont Taco Oldenburger met zijn vrouw Kirsten van den Bosch en hun dochter Stevie. Ze vonden hier de rust en gemoedelijkheid die ze misten in de stad. De versterking die het dorp op z’n kop zet, brengt dan juist weer onrust – maar brengt dorpsgenoten ook dichterbij elkaar.

Van de buitenkant is het oude boerderijtje aan de Kollerijweg 44 al charmant. Maar als je naar binnen gaat, wordt het pas echt sfeervol. Dat komt door de warme kleuren, de afwisseling van licht en donker en de speelse indeling van de ruimtes. Op zoek naar een woning buiten de stad trokken Taco Oldenburger en Kirsten van den Bosch vijf jaar geleden met een passer een cirkel om de stad. ‘Letterlijk. We gingen zoeken in een straal waarbinnen je nog met de fiets naar Groningen kon.’ Na onder meer huizen in Winsum, Garnwerd en Adorp te hebben bekeken, belandden ze op een dag in Woltersum. Glimlachend: ‘We hadden nog nooit van Woltersum gehoord. Maar toen we hier binnenstapten, wisten we het meteen.’ Hij omschrijft het als een vakantiegevoel dat nooit stopt. De binnenruimte, de tuin, het uitzicht: ‘Daar voelden we ons meteen goed bij. Als je hier woont, heb je niet de neiging om op pad te gaan.’

Het huis is niet groot, toch voelt het ruim. De afgelopen honderd jaar werd het door eerdere bewoners meermaals verbouwd en uitgebreid. Dat heeft iets moois: op een plek gaan wonen waar je onderdeel wordt van een verhaal. In de achtertuin ligt een veranda, je hebt er uitzicht op de landerijen en ziet er ‘s ochtends de opkomende zon. Taco wijst: ‘Daar was vroeger de schuur, nu is het onze slaapkamer en hebben we er een thuiswerkplek gemaakt.’ Hun dochter Stevie heeft boven haar slaapkamer. Ze was een half jaar oud toen het gezin hier ging wonen. Eigenlijk was zij de directe aanleiding om te verhuizen. ‘Dit huis was wel echt voor een groot deel voor haar bedoeld. We wilden op een plek wonen waar ze zo naar buiten kon lopen.’

PIPPI LANGKOUS-HUIS

Taco zet thee. Hij is 39 en studeerde kunst- en architectuurgeschiedenis aan de RUG. Door een slechte gezondheid moest hij stoppen. Intussen is hij alweer een tijd huisman. Mede dankzij hem

heeft dit huis zo’n fijne sfeer. De indeling is speels, niet rechthoekig-rechthoekig zoals bij moderne huizen. ‘Een beetje een Pippi Langkous-huis’, zegt hij zelf. In de keuken staat een schaal met tomaatjes uit eigen kas. Een deel is nog groen, die moeten nog wat verder rijpen. ‘We oogsten echt kilo’s, enorm veel.’ De ruime keuken is de centrale plek, het hart van het huis. Dit is ook de ruimte waar Taco het liefst is, zegt hij, terwijl hij twee koppen thee op de keukentafel zet. Hij kookt en bakt graag. ‘In de woonkamer trek je je terug om muziek te luisteren of een boek te lezen, dat soort dingen. Maar in de keuken ben je met je kind, heb je gasten, kook je. Dit is een leefplek.’ De woonkamer heeft een andere sfeer dan de keuken. Iets donkerder, knusser. ‘En heel groen: het maakt niet uit door welk raam je kijkt, je ziet bomen. Dat vind ik heel fijn. Het huis heeft allemaal vakjes en lagen. Maar vanbuiten blijft het gewoon een schattig keuterboerderijtje.’

‘Een huis zit vol herinneringen:
in de muren, of in de kamers van je
kinderen. Dat maakt versterken of
slopen een lastige afweging’

MUREN ZONDER ISOLATIE

Zoals veel huizen in Groningen heeft ook dat boerderijtje last van de gaswinning. Een paar jaar geleden kregen Taco en Kirsten een versterkingsadvies, en geld om hun huis te verduurzamen. Daarvan kochten ze een warmtepomp en moderne radiatoren. Ze isoleerden de vloer en een deel van de verdieping. ‘De isolatie is nu een stuk beter dan het was, maar nog steeds niet ideaal.’ Als ze meer geld zouden hebben voor verduurzaming, wisten ze direct wat ze ermee zouden doen. ‘De muren van de woonkamer zijn eigenlijk gewoon niet geïsoleerd. Het zijn halfsteensmuren met een centimeter lucht, een beetje piepschuim en dan gips. Maar als je dat wilt aanpassen, moet je met een flinke zak geld komen. De hele woonkamer moet dan gestript worden, de kozijnen moeten uitgebreurd worden – dat is een te grote klus.’ Pot, de lokale aannemer, deed alle verbouwingen aan dit huis. ‘Hij weet precies wat waar gebeurd is, en hoe. Dus als wij iets laten doen, laten we dat ook heel graag door hem doen.’

In de verte kraait een haan. Het geluid van een boor, ergens verderop, dringt voorzichtig naar binnen. De laatste jaren gaat ook in dit dorp regelmatig een huis tegen de vlakte. Andere woningen staan in de stutten, soms jarenlang. ‘Er is een gezin dat al twee jaar in een tijdelijke woning zit. En er gebeurt nog steeds niks aan hun huis, het staat gewoon leeg.’ Doordat het gezin gedwongen is te wachten, verpietert de tuin. Dat is vooral naar voor de bewoners zelf, maar ook confronterend voor de rest

van het dorp. ‘Iedereen ziet het, elke dag weer.’ Om zich heen ziet Taco huizen die ingrijpend worden versterkt, of zelfs gesloopt. ‘Een huis zit vol herinneringen. Die zitten in de muren, of in de kamers van je kinderen. Dat ben je dan kwijt. En de geschiedenis van het dorp verdwijnt er ook door. Dat maakt versterken of slopen een lastige afweging.’ De komende jaren moet ook dit huis versterkt worden, en er moet schade gerepareerd worden. Die bestaat uit ‘duizend microscheurtjes’ en grotere scheuren. Ook buiten is schade aan de bakstenen gevels te zien. ‘In een rapport dat we laatst kregen, hebben ze het over 111 aparte schades. Het zijn geen grote dingen, maar het moet wel gerepareerd worden.’

ONZEKERHEID

Hoewel de versterking niet groot zal zijn, ziet Taco er wel tegenop. Vooral het moeten ontruimen van zijn huis baart hem zorgen. Het gezin zal naar een tijdelijke woning gaan, maar hoe lang precies? ‘En hoe zal dat zijn in zo’n huis? Trekken we dat een beetje? Hoe moet het intussen met de tuin? Houden de bouwvakkers de boel daar een beetje heel?’ Ook is nog totaal niet duidelijk wanneer het zal gaan gebeuren. Zulke onzekerheden bezorgen hem stress. ‘Echt niet iedere dag, hoor’, zegt hij. ‘Maar iedere keer dat je zo’n rapport moet doorvechten, of te horen krijgt dat iets vertraagd is – dan wel.’

Natuurlijk wisten Taco en Kirsten wat er speelde, toen ze hier gingen wonen. ‘We hadden ons voorgenomen dat

we ons niet gek zouden laten maken. Maar dat het zo’n bureaucratische hel is, hadden we niet verwacht. Je bent veel tijd kwijt om je dossier te kunnen snappen, en om te kijken of er geen fouten in staan. Je weegt alle opties af. Ik ben geen bouwkundige, dus welke beslissing moet ik nemen?’ Hij merkt dat ook zijn dorpsgenoten worstelen met zulke vragen. ‘Er zijn mensen die vlot dingen voor elkaar krijgen en daar handig in zijn, maar ook mensen die geen idee hebben wat ze overkomt. Of mensen die het compleet negeren, dat kan ook. Maar ondertussen word je er wel een beetje gestoord van.’ De gedeelde frustratie en onzekerheid verbindt dorpsgenoten, merkt hij. Mensen delen dingen met elkaar, omdat ze in dezelfde situatie zitten. ‘We helpen elkaar soms ook, bijvoorbeeld door samen een rapport door te lezen, of de opties te bespreken. Je moet het met elkaar doen.’

Wat volgens Taco soms vergeten wordt, als het over de versterking gaat, is dat er zich levens afspelen in de huizen waar het om gaat. En die gaan overhoop. ‘Iemand die op een wachtlijst staat om geopereerd te worden, moet midden in die periode ook nog even verhuizen naar een tijdelijke woning. Iemand met jonge kinderen, die gekozen heeft voor een bepaald huis, woont nu al twee jaar in een ander huis! In je versterkte huis moet je dan ineens kamers voor pubers maken.’ Voor die kant van het verhaal is te weinig aandacht, vindt hij.

DE VOORDELEN VAN
WONEN IN EEN DORP

Taco voelt zich thuis in Woltersum. ‘Nadat we hier waren komen wonen, hadden we al snel goeie contacten. Het zijn lieve mensen die elkaar altijd helpen, dat is heel fijn. Veel dingen regel je binnen het dorp. Als je twee kuub compost nodig hebt, bel je de loonwerker aan de overkant van het kanaal. Die komt langs met de trekker. De rekening krijg je later wel een keer. Het gaat allemaal op basis van vertrouwen. Daar moet je als nieuwkomer even aan wennen.’ Nieuwkomers en mensen die hier al generaties wonen, gaan makkelijk samen. ‘Als ik op zaterdagochtend met mijn dochter door het dorp loop, kan ik overal een praatje maken. Iedereen heeft tijd voor jou en je kind, dat is heel leuk. Toch heb je niet het idee dat iedereen bij je naar binnen kijkt en je in de gaten houdt. Mijn vrouw komt uit de Randstad, zij maakte zich er wel wat zorgen over. Zo’n klein dorpje, zouden we ons daar wel vrij voelen? Maar intussen zien we alle voordelen ervan.’

Woltersum heeft een heel eigen karakter, vindt Taco. ‘Het dorp is koppig en minder behoudend, netjes en burgerlijk dan sommige andere dorpen in de omgeving. Woltersum schopt overal tegenaan.’ Zo kregen Woltersumers het voor elkaar dat er naar de funderingen van woningen gekeken werd, bij het herstellen van schade. Dat gebeurde voorheen niet. ‘Er is net zo lang stennis geschopt totdat daar geld voor vrijgemaakt werd. De minister is hier zelfs geweest. Als dorp krijgen we hier veel voor elkaar.’ De komende jaren moet Woltersum zijn rug recht zien te houden, zoals het dat altijd al heeft gedaan. ‘We moeten ons niet gek laten maken en zorgen dat we samen krijgen waar we recht op hebben. Op een gegeven moment raak je vermoeid door het proces. Dan is het nog meer werk om samen een actie op poten te zetten, en ebt het allemaal een beetje weg. Dan krijg je het niet meer voor elkaar. We moeten blijven strijden, maar wel sámen.’

COLOFON

Sterker Woltersum is gemaakt op initiatief van de gemeente Groningen, in het kader van de versterking en verduurzaming van woningen in Woltersum.

Samenstelling en concept: GRAS i.s.m.

Dianne Maas-Flim (Gemeente Groningen)

Redactie: Janke de Vries, Mette Wijling, Chris Zwart

Correctie: Petra Pauw

Vormgeving: MAKI

Fotografie: Nienke Maat, Ronald

Zijlstra, Janna Bathoorn

Druk: Zalsman

Met dank aan: Sla Jansen, Leo Dijkstra, Stephan

Steenwijk, Taco Oldenburger, Martijn Woldring,

Erna Splint, Karin Tersmette, Sylvia Sanders

© November 2025 – GRAS | Gemeente Groningen

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op welke andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

www.platformgras.nl

info@platformgras.nl

versterkenenvernieuwen.groningen.nl

versterkenenvernieuwen@groningen.nl

Wordt uw huis versterkt en denkt u na over wat u nog meer zou kunnen doen? En wilt u weten hoe het zit met vergunningen en processen rondom uitbouw- en verbouwplannen? Elke eerste dinsdag van de maand tussen 9.00 en 16.00 uur kunt u terecht bij de kiosk van de gemeente Groningen aan de Homanstraat in Ten Boer. Maak een afspraak door te mailen naar loketvnv@groningen.nl, of bel met 14050!

**STERKER
WOLTERSUM**